

UNIVERZITET U SARAJEVU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

UČINCI KRŠTENJA I NJIHOVO POIMANJE U
DANAŠNJOJ CRKVI I SVIJETU

Završni rad

Mentor:

Izv. prof. dr. Mario Bernadić

Student:

Augustin Barković

Sarajevo, 2024.

SAŽETAK

Tema završnog rada: Učinci krštenja i njihovo poimanje u današnjoj Crkvi i svijetu

Ovaj rad sastoji se od tri poglavlja koji opisuju učinke krštenja i razumijevanje istih. Rad se vodi povijesnom crtom razvoja sakramenta krštenja. Počevši od pretkršćanskih predznaka sakramenta pa do današnjeg vremena teme su razrađene s ciljem prikaza svih elemenata koji su utjecali na sakrament krštenja kakvoga ga poznajemo danas. Među ključne razvojne točke spadaju pretkršćanski obredi pranja koji su, u Kristovom krštenju, poprimili novi oblik i napose značenje. Potom je uslijedio teološki razvoj na koji su ponajviše utjecali Crkveni Oci, te znatno kasnije, dva velika koncila- Tridentiski i Drugi Vatikanski koncil. Iz svih sam ovih elemenata pokušao izvući ono što se najbliže dotiče same srži teme, a to su učinci koje kršćani primaju po krštenju. Koliko smo tih učinaka svjesni prikazuju posljednja dva poglavlja. Ljudi koji primaju krštenje kao odrasli prolaze ono što se još od prvih vremena Crkve naziva katekumenat. Cilj je katekumenata uvesti osobu u život i razumijevanje kršćanstva. Prošavši takvu pripremu podrazumijeva se da je osoba upoznata i s učincima koje sa sobom nosi primljeni sakrament. Vrlo je važno za svakoga kršćanina da bude upoznat s ovim sakramentom kako vjera ne bi ostala samo na razini tradicije ili navike. Zato djeca koja primaju krštenje bez svijesti o veličini onoga što su primili, trebaju od roditelja, za koje se podrazumijeva da su dovoljno poučeni u vjeri, i svećenika, naknadno primiti pouku koja će im pomoći živjeti u skladu s primljenim darovima.

Ključne riječi: Krštenje, učinci krštenja, krštenje odraslih, krštenje djece

SUMMARY

Theme of final work: The Effects of Baptism and Their Perception in Today's Church and World

This work consists of seven chapters that describe the effects of baptism and their understanding. The work is guided by the historical development of the sacrament itself. Starting from the pre-Christian signs of the sacrament up to the present day, the topics were elaborated with the aim of presenting all the elements that influenced the sacrament of baptism as we know it today. Among the key points of development are the pre-Christian washing rites which, in Christ's baptism, took on a new form. Then followed the theological development, which was mostly influenced by the Church Fathers, and two great councils - the Council of Trent and the Second Vatican Council. From all these elements, I tried to extract what most closely touches the very core of the topic, namely the effects that Christians receive after baptism. The last two chapters show how much we are aware of these effects. People who receive baptism as adults go through the catechumenate, as it was called since the early days of the Church. The goal of catechumenate is to introduce a person to the life and understanding of Christianity. Having gone through such preparation, it is understood that the person is familiar with the effects of the received sacrament. It is very important for every Christian to be familiar with this sacrament so that faith does not remain only at the level of tradition or habit. That is why children who receive baptism without being aware of the magnitude of what they have received, need to subsequently receive from their parents, who are understood to be sufficiently instructed in the faith, and the priest, instruction that will help them live in accordance with the gifts they have received.

Key words: baptism, effects of baptism, baptism of adults, baptism of children

SADRŽAJ

SAŽETAK	3
SUMMARY	4
UVOD	6
1. OPĆENITO O KRŠTENJU	8
1.1. Krštenje izvan biblijske tradicije	8
1.2. Predslika krštenja u Starom zavjetu	9
1.3. Novozavjetno utemeljenje krštenja	11
1.3.1. <i>Sv. Pavao</i>	11
1.3.2. <i>Krštenje u Ivanovom evanđelju i u Prvoj Ivanovoj poslanici</i>	14
2. UČINCI SAKRAMENTA KRŠTENJA	19
2.1. Crkvotvorni učinci krštenja	20
2.1.1. <i>Sakramentalni pečat</i>	22
2.2. Posvećujući učinci krštenja	23
2.3. Iscjeljujući učinci krštenja	25
3. UČINCI KRŠTENJA U KONTEKSTU SUVREMENE PROBLEMATIKE SAKRAMENTA KRŠTENJA	28
3.1. Sakrament krštenja u dokumentima Drugog vatikanskog sabora	28
3.2. Nužnost krštenja za spasenje	320
3.3. Aktualnost sakramenta krštenja	32
3.3.1. <i>Pristup odraslih u kršćanstvo</i>	34
3.3.2. <i>Smisao krštenja djece</i>	36
ZAKLJUČAK	41
LITERATURA	42

UVOD

Tema ovog diplomskog rada su učinci krštenja, te njihovo shvaćanje u današnjoj teologiji, ali i u suvremenom svijetu općenito. Za ovu temu sam se osobito odlučio stoga što je na neki način vidim i osjećam samim središtem suvremene problematike krštenja. Kao što znamo, na početku obreda, odrasli katekumeni, uostalom kao i roditelji male djece koju se tu donosi radi krštenja, kao prvo svečano izjavljuju ono - da su tu jer od Crkve Božje potražuju krštenje. No, što oni s tim točno traže, odnosno, podrazumijevaju? Što očekuju da će s tim primiti i dobiti? Imaju li o tome ikakav jasan plan i definirano očekivanje ili se već poglavito iz vjerničkog povjerenja prepuštaju u ruke đakona, svećenika ili biskupa, smatrajući ono - da će Crkva već nešto, s njima ili njihovom djecom, svakako dobro upriličiti i izvesti? Pri tome bi svakako istakli da je povjerenje ispravan stav duše pred nedokučivom tajnom spasenja. Međutim, od kršćana se ipak od samih početaka očekivalo znatno više: da poznaju vjeru kojoj upravo svečano pristupaju te da o njoj i sami mogu pružiti adekvatno svjedočanstvo.

Na ovu temu sam se, između ostalog, odlučio jer je moja bogoslovska formacija usko vezana uz neokatekumenski put. Neokatekumenski put se u crkveno-pravnom vidu tretira kao javna zaklada duhovnih dobara. Jedno od tih dobara je i pokrsni katekumenat što označava itinerarij koji podrazumijeva faze kroz koje su u prvoj Crkvi prolazili i katekumeni dok su bili pripremljeni za krštenje.¹ Pošto se krštenje danas najčešće podjeljuje u djetinjoj dobi, te se sa djecom ne obavlja katekumenat kao što je to praksa kod odraslih, mnogi ljudi ne razumiju krštenje u njegovoj sakramentalnoj punini. Cilj je neokatekumenskog puta, između ostaloga, nakon krštenja uvesti u bogatstvo koje svaki kršćanin i prima s krštenjem. Kako bih i osobno mogao dublje pristupiti zadaći upoznavanja bogatstva koje Crkva dijeli po sakramentu krštenja nadam se da će mi ovaj rad također biti od pomoći.

Ovaj rad se sastoji od tri poglavlja. U prvom poglavlju ćemo se pokušati baviti sakramentom krštenja općenito. Ovdje se novozavjetna tradicija krštenja promatra počevši od starozavjetnih, pa čak i izvan biblijskih krsnih pralikova. U ovom poglavlju također razmatramo elementarnu kršćansku teologiju krštenja, kako su je već utemeljili apostoli Ivan i Pavao. U drugom poglavlju ćemo se nastojati fokusirati na užu

¹ Usp. NEOKATEKUMENSKI CENTAR RIM, *Neokatekumenski put-Statut* (Napoli: Chirico, 2008.), čl. 1, §3; čl. 5, § 1, str. 21- 26., ne navodi se prevoditelj.

problematiku ovog rada, a to su sami učinci krštenja, dok se u trećem poglavlju bavimo s nekolicinom različitih tema koje zajednički nose prefiks suvremene problematike krštenja, kao i učinaka istoga.

1. OPĆENITO O KRŠTENJU

Broj svetih sakramenata je kroz povijest Crkve znao čak i varirati. To se u nekim povijesnim razdobljima, između ostalog, znalo događati zbog nedovoljnog teološkog razlikovanja sakramenata i sakramentala. U tome smislu će tek Tridentski sabor (1545-1563) konačno utvrditi onaj broj sakramenata koji nam je danas jedini i poznat – sedam. Međutim, ono što je cijelo vrijeme, od samih početaka kršćanstva, nedvojbeno uvijek bilo jasno jest to da je krštenje prvi i temeljni sveti sakrament – onaj koji je nužan za čovjekovo spasenje. Ovaj se sakrament, u današnjim okolnostima, najčešće prima u onoj dobi u kojoj o njemu još ne možemo ništa ni znati niti razumjeti i zato dolazi i do problematike nerazumijevanja ovoga sakramenta u kasnijoj dobi. Sakrament krštenja se pokatkad naziva i „sakramentom neznanja“² i stoga je kudikamo potrebno više govoriti o ovome sakramentu koji je, kako svjedoči Katekizam Katoličke Crkve, kao i brojni drugi spisi i dokumenti, „temelj cijeloga kršćanskog života, ulaz u život Duha i vrata koja otvaraju pristup drugim sakramentima.“³ Zašto Crkva tvrdi da je krštenje temelj kršćanskoga života? Riječ „krštenje“ hrvatski je prijevod grčke riječi *baptizein* što bi doslovno prevedeno značilo „uroniti“, „uranjati“. Krštenjem je svaki kršćanin uronjen u Kristovo pashalno otajstvo.⁴ Kristovo je otajstvo istinsko središte povijesti, one opće, koja u događaju muke, smrti i uskrsnuća gleda svoj cilj i konačno ostvarenje, tako i povijesti svakoga pojedinca koji pridružujući se Kristu nalazi zajedništvo s Bogom. A to pridruženje Kristu događa se upravo po krštenju, na temelju ispovijesti vjere u toga Krista u čije se ime osoba krsti.⁵

1.1. Krštenje izvan biblijske tradicije

U čovjeku je, kao društvenom biću, upisana potreba za odnosom. Odnos među osobama podrazumijeva skupinu ljudi koji teže zajedničkom cilju. Jedna od prvih društveno-organizacijskih struktura bilo je pleme i svako je pleme u opusu svojih rituala i radnji imalo i zasebne obrede primanja pojedinca u punopravno zajedništvo plemena. Praksa inicijacije ili uvođenja pojedinca u zajedništvo plemena ili odraslih

² Usp. Mario JURISČIĆ, „Vidljivi znakovi posvećivanja. Propovijedi na temu: Sedam svetih sakramenata“, *Služba Božja*, Vol. 30, No.3, (1990.), 213-231.

³ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Katekizam katoličke Crkve* (Zagreb: Glas koncila, 1994.) (dalje: KKC), br. 1213.

⁴ Usp. KKC, br. 1214.

⁵ Usp. Ante MATELJAN, *Otajstvo susreta: temeljna sakramentologija*, Teološki priručnici- knj. 5 (Split: Crkva u svijetu, 2010.), 35.

podrazumijevala je različite procese dokazivanja, nerijetko popraćene i opasnim izazovima i zahtjevom za krvlju pojedinca. Prijelaz je bio važna prekretnica u životu svake osobe, a popratni ritual imao je značenje “odumiranja“ i “rađanja“ čime se označavao novi život jednoga, sada punopravnog, člana plemena. Neke ranije slike krštenja prepoznaju se i u, ne tako rijetkim, poganskim obrednim pranjima. Ovakvi kultovi pranja predstavljali su stalno izmjenjivanje života i smrti, te ih je krasio karakter uzdizanja.⁶ Osim toga, obrede pranja i čišćenja ne pronalazimo samo u pretkršćanskim nego i u onim mlađim religijama, recimo u islamu. To govori o svojevrsnoj univerzalnoj ljudskoj svijesti da voda osigurava znatno više od tjelesne čistoće. Ona se na ovaj način u ljudskoj svijesti javlja i kao svojevrsno univerzalno sredstvo duhovnog pročišćavanja.

1.2. Predslika krštenja u Starom zavjetu

Kako bi bilo lakše razumjeti tematiku i dogmatsku podlogu potrebno je ukratko predstaviti povijesni razvoj dogmatskog pogleda na sakrament krštenja. Taj razvoj započinje već i prije samog Krista. Voda je za Stari, kao i za Novi zavjet imalo mnogo značenja. Koliko je predstavljala život, toliko je značila i „vode smrti“. Puninu svoga značenja, voda ipak dobiva u kršćanskom krštenju. Voda je za Židove bila simbol čišćenja. Obredno čišćenje, koje je svaki Židov obavljao gotovo svakodnevno, predstavljalo je čišćenje od ljage grijeha ali i od tjelesne nečistoće. Ova očistiteljska vrijednost bila je razlog da je baš voda postala simbolom krštenja. Voda rijeke Jordan je u Starome zavjetu oprala Naamana Sirijca od gube i baš je tu istu vodu, poradi njezine očistiteljske moći, kasnije koristio Ivan Krstitelj kako bi Izraelski narod očistio od grijeha i priveo obraćenju.⁷ Također prorok Ezekiel daje primjer čiste vode kojim će Gospodin očistiti svoj narod (Ez 36, 25). Osim toga, važno je napomenuti i to da za čovjeka Bliskog Istoka koji je često primoran živjeti u bezvodnom području, voda ima daleko veći značaj i vrijednost nego li recimo za naša područja koja obiluju dobrim vodama. Posjedovati vlastiti izvor za starog Izraelca je značilo biti istinski bogat, dok je i na samu sliku Zemaljskog raja spadalo da on obiluje vodama (Post 2,10-16).

Osim slike vode, kao prethodnice novozavjetnom krštenju, današnja teologija važnost pridaje i obrezanju. Obrezanje je bio vrlo važan obred još od vremena kada je

⁶ Usp. Niko IKIĆ, *Teologija sakramenata: "Gorući grm" sakramentalne milosti*, Priručnici 9 (Sarajevo: Katolički bogoslovni fakultet - Zagreb: Glas Koncila, 2012.), (Dalje: *Teologija sakramenata...*), 123.

⁷ Usp. Marie-Emile BOISMARD, „Voda“, u: Xavier Leon DUFUR i sur. (ur.), *Rječnik biblijske teologije*, Mate KRIŽMAN (prev.), (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1993.), 1448-1449.

Abraham sklopio Savez sa Bogom. Po obrezanju se očitivalo da je Jahve izabrao Abrahama i njegove potomke za svoj vlastiti narod. Obrezanje je dakle bilo obvezatno za svakoga tko je htio pripadati Izraelskom narodu. U vremenu poslije izgnanstva u Babilonu obrezanje su proroci počeli naviještati na jedan drugačiji, dublji, način. Naime, iako se ni tada ne isključuje fizičko obrezanje, proroci navještaju potrebu ponovnog vraćanja Jahvi kroz sliku obrezanja srca. Iako obrezanje, kao zapovjedani obred pripadnosti narodu Božjem, u kršćanstvu više nije prisutno, ono i dalje predstavlja važnu sliku pri tumačenju samog krštenja.⁸

Krštenje koje je podjeljivao Ivan Krstitelj današnja teologija promatra kao kamen međaš, kao konkretnu spojnicu između Staroga i Novoga saveza. Krštenje koje je podjeljivao Ivan Krstitelj imalo je snagu primanja pojedinca u zajednicu, po uzoru na praksu esena. Krštenje je imalo snagu inicijacije, primanja u zajednicu, zato što se po njemu brisao grijeh i tada bi, kada je osoba obredno čista, bio omogućen pristup zajednici izabranih. Ovo krštenje nije imalo sakramentalnu snagu ali je smjeralo na unutarnju obnovu po kojoj svaka osoba teži izbjegavanju grijeha i čišćenju od njega.⁹ Isus, na rijeci Jordanu, prima krštenje od Ivana. Iz samoga evanđelja opće je poznato da je Ivanovo krštenje bio javni događaj na koji su se okupljali svi, od javnih grešnika, pa do vjerskih poglavara i učitelja toga vremena (Mt 3, 5-7). Dakle, nisu ni Isus ni Ivan „izmislili“ krštenje. Ipak, razlika je u tome što su se obredna pranja za čišćenje od raznih grijeha obavljala danomice i samoinicijativno, dok je Ivanovo krštenje bilo podjeljivano od njega onima koji su javno okajavali i ispovijedali svoj grijeh, te je kao takvo bilo neponovljivo. U ovaj red grešnika i pokajnika staje i sam Isus kako bi ispunio volju svoga Nebeskog Oca. Već se ovdje, u činu koji označava početak Kristova javnog djelovanja, očituje pashalni misterij- Krist sjedinjen sa grešnicima biva uronjen u vodu koja predstavlja potapanje grijeha u vode smrti i izranjanje iz vode na novi život.¹⁰

⁸ Usp. Niko IKIĆ, *Teologija sakramenata...*, 124.

⁹ Usp. Niko IKIĆ, *Teologija sakramenata...*, 125.

¹⁰ Usp. Francois AMIOT, „Krštenje“, u: Xavier Leon DUFUR i sur. (ur.), *Rječnik biblijske teologije*, 455-457.

1.3. Novozavjetno utemeljenje krštenja

U prvoj Crkvi krštenje je bilo opće prihvaćeno i vrlo mu se ozbiljno pristupalo. Ponajviše jer ga je sam Isus, ne samo primio, nego i naložio učenicima da nastave krstiti u ime Oca i Sina i Duha svetoga (Mt 28,19). U tome, da je trinitarna formula umetak kasnije kršćanske zajednice neki su vidjeli diskontinuitet sakramenta krštenja, no Drugi vatikanski sabor osporava taj prigovor, o čemu će biti govora u kasnijim poglavljima.

Da je Krist naložio krštenje, te da se njegov nalog provodio, činjenice su koje nikad nisu osporavane, osim -moguće- u liberalnoj teologiji. Ono što je istinsko pitanje za teologiju je pitanje razumijevanja krštenja u vrijeme prvih kršćanskih zajednica. F. Courth govori o pet vidova razumijevanja krštenja. Za početak, navodi kako se krštenje razumijevalo kao ulazak u crkveno zajedništvo. Ono je početni korak kojim svaki pojedinac upoznaje život kršćanske zajednice. Druga važna točka je razlikovanje krštenja od već navedenih obreda čišćenja. Temeljna je razlika u tome što se krštenje podjeljivalo samo jedanput, dok su se obredna čišćenja obavljala višekratno, pa čak u nekim slučajevima i svakodnevno. Treća važna točka za razumijevanje krštenja prvih zajednica je pitanje kristološke formule. Naime, kršćansko krštenje se podjeljivalo isključivo u ime Isusa Krista za razliku od prijašnjih krštenja koja nisu bila usmjerena niti na jednu konkretnu osobu nego općenito na čišćenje od grijeha. Kao četvrto se navode tri bitna elementa koji su bili nezaobilazni pri svakom krštenju: To su navještaj radosne vijesti Isusa Krista kojemu je trebala slijediti vjera u primljeni navještaj, te je tek tada moglo nastupiti krštenje. Kao posljednji temelj je razlika u učinku krštenja kao sakramenta i onih krštenja koja su prethodila Novome zavjetu. Učinci krštenja u Kristovo ime bili su primanje Duha svetoga, vjera i obraćenje, te opraštanje svih do tada učinjenih grijeha. Ova posljednja točka, i razumijevanje tadašnje Prve Crkve, mnogo je utjecala na razvoj i današnje teologije krštenja, posebno na dogmatski razvoj teme učinaka krštenja.¹¹

1.3.1. Sv. Pavao

Pavao je, u okviru cijeloga Svetog pisma Novog zavjeta, najiscrpnije razradio pitanje krštenja iako nije pisao sa namjerom sustavne razradbe te teme. Profesor Niko Ikić Pavlov stil pisanja o krštenju uspoređuje sa mozaikom čiji kamenčići još moraju biti

¹¹ Usp. Franz COURTH, *Sakramenti: Priručnik za teološki studij i praksu* (Đakovo: 1997.), (Nadalje: *Sakramenti*), 121-123.

sakupljeni kako bi se mogli sistematizirati u jedinstvenu cjelinu. No, usprkos tome kod Pavla postaje jasno vidljivo da je po sebi nemoguće iscrpnije govoriti o krštenju a da se pri tome ne počne misliti o učincima krštenja. Budući da je za apostola Pavla kršćanin „dijete svjetla“ on svim kršćanima upućuje opomenu da žive u svjetlu i da se ne predaju djelima tame (Rim 3, 14). Mnogo je mjesta u Pavlovim spisima koji opominju kršćane da žive dostojno kršćanstva jer su po krštenju skinuli „staroga čovjeka“ i njegovu putenost ili tjelesnost. Slikovito se može reći da Pavao krštenje shvaća kao „oblačenje“ Krista (Gal 3,27; 2 Kor 5,3-4). U ovom „oblačenju Krista“ i „svlačenju staroga čovjeka“ važno je primijetiti i odnos vjere i krštenja. Naime, Pavao jasno naznačuje da kod krštenja vjera još nije sazrela, ali doći do krštenja znači već početak njezinog razvoja. Vjera je preduvjet kako bi se došlo do voda krštenja, ali svakom je kršćaninu potreban stalan rast u vjeri. Krštenje je, kao i vjera, u Pavlovoj teologiji shvaćeno kao dar.¹² Voda krštenja čisti dušu, te primjenjuje na čovjeka otkupiteljsku snagu krvi Kristove. U početcima krštavanja i ime Kristovo samo je čišćenje od grijeha bilo simbolika vode. Ipak, apostol Pavao dodaje još jedno značenje ovom temeljnom simbolizmu. Za apostola Pavla uranjanje i izranjanje novokrštenika označava njegovu smrt i uskrsnuće zajedno sa Kristom. Svi su ovi elementi objedinjeni u *Poslanici Titu* gdje se krštenje opisuje kao „kupelj ponovnog rađanja i obnove u Duhu svetom“ (Tit 3,5).¹³

Krštenje i vjera su izvori kršćanskog života koji nikad ne presušuju. Krštenje od Crkve čini jedinstveno tijelo Kristovo: „Ta u jednom Duhu svi smo u jedno tijelo kršteni“ (1 Kor 12, 13). Ovo od Crkve i mnoštva njenih udova čini stanovitu jedinstvenu osobu svih krštenika u Kristu: „Svi ste vi Jedan u Kristu Isusu“ (Gal 3,28).¹⁴ Krist je po svojoj smrti i svome uskrsnuću pomirio sa sobom sve, te su po toj pomirbi svi postali udovima istoga jednog tijela ponad svojih različitosti... Upravo Krist pritjelovljuje samome Sebi, darujući svoj život obnovljenome čovječanstvu te dotadašnje razlike više neće biti ni odlučujuće ni isključujuće.¹⁵ Duh Božji nadilazi ljudske razmirice i čini da krštenici prijeđu iz ropstva počelima ovoga svijeta u slobodu djece Božje. Krštenici ne žive pod zakonom grijeha i smrti, „tijela i starog svijeta“, već pod „zakonom Duha života u Kristu

¹² Usp. Niko IKIĆ, *Teologija sakramenata...*, 127-128.

¹³ Usp. Marie-Emile BOISMARD, „Voda“, u: Xavier Leon DUFUR i sur. (ur.), *Rječnik biblijske teologije*, 1448-1449.

¹⁴ Gerhard Ludwig MULER, *Dogmatica catolica: Per lo studio e la prassi della teologia* (Milano: San Paolo, 1999.), 807.

¹⁵ Usp. Benedetto TESTA, *Sakramenti Crkve*, Tin ŠIPOŠ (prev.), Amateca 9 (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2009.), 100.

Isusu“ (Rim 8,2). Čišćenje od grijeha u krštenju same krštenike čini „posvećenima“ i „opravdanima u imenu Gospodina Isusa Krista i u Duhu Boga našega“ (1 Kor 6,11). Tko živi u Duhu, u vjeri donosi plod ljubavi i baštinit će život vječni. Tko je u Kristu, postao je novo stvorenje i obnovljen je po slici Boga, svoga stvoritelja, da bi ga upoznao. Taj živi „u pravednosti i svetosti istine“ (Ef 4, 24) određen za dobra djela koja je Bog unaprijed pripremio za njega (Ef 2,10).¹⁶

Vrhunac pavlovske teologije krštenja sadržan je u predstavljanju krštenja u kontekstu nauka o opravdanju. Kao što su u Adamu svi postali grešnici i bili podvrgnuti smrti, tako su u Kristu svi opravdani i u njemu primaju novi život po Duhu (Rim 3,23-24; 5,17-18). Tko Kristu pripada, mrtav je grijehu, živi život za Krista i sudjeluje u njegovom postojanju za druge.¹⁷ Stoga se krštenici moraju smatrati mrtvima grijehu, a živima Bogu po Isusu Kristu. Kršćani jesu uistinu živi; ne žive više sebi samima već Onome koji je za njih umro i uskrsnuo. Doista, „je li tko u Kristu, nov je stvor“ (2 Kor 5, 17). Sjediniujući se sa Kristom po krštenjem vjernici imaju udjela u novom, istinskom i konačnom Božjem narodu. Ova se povlastica zadobiva po Duhu u Isusu Kristu. „Niti je što obrezanje niti neobrezanje, nego — novo stvorenje“ (Gal 6,15).¹⁸

U znaku uranjanja krštenje predstavlja sličnost sa smrću Isusovom, a u znaku izranjanja iz vode sličnost njegovu uskrsnuću ili sudjelovanje u njegovom liku uskrslog. Ovo osobno zajedništvo s Kristom utemeljuje sudjelovanje, po milosti, u njegovom sinovskom odnosu s Ocem u Duhu Svetome. Sinov Duh, poslan od Boga u naša srca, zaziva ili čini nas vičnim zazivati: „Abba, Oče“ (Rim 8, 11.15; Gal 4, 6). Krštenici su Djeca Božja i na taj način sudjeluju u biti i liku Sina Božjega. Božansko sinovstvo Božjeg naroda dolazi do svoje punine u pritjelovljenju tijelu Kristovom koje je Crkva. Vjernici i Krštenici žive u zajedništvu sa svim ostalim udovima tijela Kristova te žive u ovome svijetu u oživljujućem zajedništvu sa Bogom Ocem, Sinom i Duhom.¹⁹ Bog, zbog velike ljubavi kojom nas je ljubio, oživio nas je zajedno s Kristom. Biti spašen od ropstva smrti nije nikako zasluga vlastitoga truda nego se dobiva po milosti, kao besplatan dar Božji. Njegovo smo djelo, stvoreni u Kristu Isusu (usp. Ef 2,4-10). Tako po Kristu Židovi i

¹⁶ Usp. Gerhard Ludwig MULER, *Dogmatica catolica*, 807.

¹⁷ Usp. Gerhard Ludwig MULER, *Dogmatica catolica*, 807-808.

¹⁸ Usp. Benedetto TESTA, *Sakramenti Crkve*, 100.

¹⁹ Usp. Gerhard Ludwig MULER, *Dogmatica catolica*, 808.

pogani postaju novim ljudima, postaju jedno tijelo, predvođeni istim Duhom Božjim (usp. Ef 2,14-18).²⁰

Po Kristovoj smrti i uskrsnuću svi su pomireni sa Njim te su po toj pomirbi svi postali udovima jednog tijela. Ova veza jedinstva u Kristu nadilazi sve dotadašnje različitosti. Upravo Krist pritjelovljuje samome Sebi, darujući svoj život obnovljenome čovječanstvu te dotadašnje razlike više neće biti ni odlučujuće ni isključujuće ... Način na koji nas je Bog spasio označen je učinkovitim znakom krštenja: 'nas spasi ... po svojem milosrđu: kupelji novoga rođenja i obnavljanja po Duhu Svetom koga bogato izli na nas po Isusu Kristu, Spasitelju našem, da opravdani njegovom milošću budemo, po nadi, baštinici života vječnoga' (Tit 3, 5—7).²¹ Ovaj odlomak Pavlove Poslanice naznačio je sve učinke važne za uz Pavlovo poimanje krštenja. To su novo rođenje, opravdanje-kao temelj Pavlove teologije općenito- Kristovom milošću, te primanje Duha Svetoga i vječni život kao baština svakog kršćanina.²²

Svi ovi elementi Pavlove teologije svode se na pet temeljnih odrednica. Prva je da Pavao naviještanje Krista i usvajanje vjere pretpostavlja krštenju. Druga je da se po krštenju ostvaruje suobličavanje i duboki osobni odnos sa Kristom. Ovaj osobni odnos za sobom povlači i obvezu naviještanja i svjedočenja. Treća odrednica je da, po milosti koja je podijeljena u krštenju, biva oprošten grijeh kao plod povezivanja s Kristom. Četvrta je bitna stavka da vode krštenja pridružuju pojedinca novom božjem narodu, tj. Crkvi. Peti i posljednji temelj je taj da bi krštenje trebalo biti potvrđeno kršćanskim životnim primjerom.²³

1.3.2. *Krštenje u Ivanovom evanđelju i u Prvoj Ivanovoj poslanici*

Ivan u Predslovlju svog evanđelja „djecom Božjom“ naziva sve one koji vjeruju u „Ime“ i koji su rođeni od Boga (Iv 1,12-13). „Biti rođen od Boga“ znači ne počiniti grijeh, u smislu da njegov Duh i njegova milost ostaje u nama. U razgovoru s Nikodemom Isus kaže: „Ako se tko ne rodi iz vode i Duha, ne može ući u kraljevstvo Božje. Što je od tijela rođeno, tijelo je; i što je od Duha rođeno, duh je“ (Iv 3,5-6).²⁴ U Isusovom razgovoru sa Nikodemom evanđelist Ivan ističe bit i nužnost krštenja sa posebnim naglaskom na

²⁰ Usp. Benedetto TESTA, *Sakramenti Crkve*, 100.

²¹ Usp. Benedetto TESTA, *Sakramenti Crkve*, 100.

²² Usp. Benedetto TESTA, *Sakramenti Crkve*, 100.

²³ Usp. Franz COURTH, *Sakramenti*, 126-129.

²⁴ Usp. Gerhard Ludwig MULER, *Dogmatica catolica*, 809.

ponovnom rođenju odozgor. Pojam „odozgor“ u biblijskom smislu na poseban način želi reći da je početak i uzrok spasenja sam Bog koji stoluje na nebesima. Isus pak još dublje i konkretnije pojašnjava taj pojam uvjetujući ga preporođenjem iz vode i Duha Svetoga. Duh je istaknut kao pokretačka snaga koja čovjeka rađa nanovo iz vode, te ga preobražava i usavršuje. Možemo zaključiti da kod Ivana ponovno rođenje, preobrazba i čišćenje nosi bitnu pneumatološku odrednicu pošto je sve troje plod Duha.²⁵

Drugi tekst važan za shvaćanje Ivanove teologije krštenja je misao iz *Prve Ivanove poslanice*. Krštenje je temelj božanskog posinjenja. Za Isusa, kako navodi Ivan u svojoj Prvoj poslanici, svjedoče Duh, voda i krv. To se slaže sa tumačenjem Otaca Crkve koji izlivanje krvi i vode iz boka Kristova dovode u vezu sa spasenjem darovanim u sakramentima krštenja i euharistije.²⁶ Naznačeni tekst Poslanice glasi: „Tko je pobjednik svijeta ako ne onaj koji vjeruje da je Isus sin Božji? To je onaj koji je došao s vodom i krvlju: Isus Krist, ne samo s vodom, nego s vodom i krvlju. I Duh je onaj koji ovo svjedoči, jer Duh je istina. Tako troje svjedoči: Duh, voda i krv i ovo se troje slaže.“ (1 Iv 5,6-8) Osim već spomenute važnosti pneumatološke dimenzije krštenja u ovome tekstu Ivan naglašava i kristološku. Voda i krv naznačuju krštenje i smrt Isusa Krista. Krv je simbol cjelokupnog pashalnog misterija, a kao svjedoka muke, smrti i konačnog uskrsnuća Kristova predstavljen je Duh Sveti kao treća božanska osoba. Duh je taj koji pashalni misterij čini vječno živim i aktualnim. Povezivanjem ovih dviju dimenzija, kristološke i pneumatološke, Ivan želi, vezano uz pashalni misterij, istaknuti kako i krštenje nije nešto što se događa jedanput i potom nema više utjecaja na život pojedinca. Dapače, krštenje je čin koji se u čovjekovom životu i djelovanju stalno obnavlja i svjedoči.²⁷

Poveznicu vode i Duha možemo vidjeti i kod Bazilija Velikog koji, na tragu apostola Ivana, kaže da krštenje ima sliku smrti- koja se očituje u vodi, i sliku života- jer Kristov Duh je Duh životvorni.²⁸ U svjetlu teologije krštenja se također tumače perikope

²⁵ Usp. Niko IKIĆ, *Teologija sakramenata* ..., 130.

²⁶ Usp. Gerhard Ludwig MÜLLER, *Dogmatica catholica*, 809.

²⁷ Usp. Niko IKIĆ, *Teologija sakramenata* ..., 130.

²⁸ Usp. *ČASOSLOV RIMSKOG OBREDA II* (Korizma, Vazmeno Trodnevlje, Vazmeno vrijeme), (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1997.), 558., poziva se na Sv. Bazilija, *O Duhu Svetom*, ali ne identificira izdavača i stranicu.

o živoj vodi koju Krist daruje, liječenju uzetoga u kupalištu Betzatha i slijepcu od rođenja u kupalištu Siloam (Iv 4,14; Iv 5, 4-8; Iv 9, 7).²⁹

1.4. Sakrament krštenja u shvaćanju Tridentskog koncila

Tridentski koncil se najviše bavio pitanjem sakramenata i odredbe koje su na Koncilu donesene odredit će katoličku sakramentologiju u bitnom sve do danas. Koncil se ponajviše usredotočio na ona pitanja koja su se ticala obrane katoličkog pravovjerja od protestantizma. *Dekret o sakramentima* sadrži općeniti nauk o sakramentima, te posebno obrađuje sakramente krštenja i potvrde. Nauk o ovim sakramentima izložen je kroz kanone što im na taj način daje pravnu konotaciju. Kanonima se utvrđuje da je sam Isus Krist ustanovio sedam sakramenata. Također koncil definira nužnost sakramenata za spasenje pa makar bili samo željeni a ne i konkretno primljeni. Milost koja se prenosi sakramentima ima svoj učinak *ex opere operato* ukoliko su podijeljeni uz ispravnu nakanu. Kao što vidimo koncil je donio neke opće odrednice, no u nastavku ćemo se osvrnuti na one koje se tiču konkretno sakramenta krštenja.³⁰

Koncil govori o teologiji krštenja u kontekstu *Dekreta o istočnom grijehu i opravdanju*. Opravdanje nije samo otpuštanje grijeha, nego također posvećenje i obnavljanje unutarnjeg čovjeka. Ovo se događa preko voljnog prihvaćanja milosti i darova po kojima čovjek od nepravednika postaje pravednik i od neprijatelja prijatelj Božji. Na taj način on postaje baštinik nade u život vječni (DS 1529). Opravdanje svoj uzrok pronalazi u dobrohotnoj volji Božjoj i u zaslugama Kristovim. Njegov djelatni uzrok je sakrament krštenja. Na krštenje se gleda kao na sakrament vjere. On ne samo da potiče pravednost, već podiže i bogoslovne kreposti vjere, nade i ljubavi. Iz tog razloga milost može slobodno biti dio oblikovanja osobne stvarnosti (DS 1529). Zbog toga, kako kaže *Dekret o istočnom grijehu*, krštenje je nužno sredstvo za otpuštenje osobnih grijeha i brisanje istočnog grijeha. Iz tog razloga djeca, na kraju, nisu krštena iz nekog hira, nego uistinu „na otpuštenje grijeha“ (kan. 4 - DS 1514).³¹ Tridentski sabor u ovom pogledu preuzima nauk definiran još na Firentinkom saboru (1431-1435.), no još ga produbljuje kao apologetski dodatak na stav reformatora. Ne samo da je izbrisana svaka krivnja i kazna nego je u potpunosti uklonjen svaki trag grijeha.³²

²⁹ Usp. Gerhard Ludwig MULER, *Dogmatica catolica*, 809.

³⁰ Usp. Ante MATELJAN, *Otajstvo susreta*, 107-109.

³¹ Usp. Gerhard Ludwig MULER, *Dogmatica catolica*, 815-816.

³² Usp. Benedetto TESTA, *Sakramenti Crkve*, 98.

U onome koji je kršten ne nalazi se više ničega grešnog. Pravi i istiniti bitak te prava i istinita bit grijeha su radikalno iskorijenjeni. Bilo bi pogrešno reći kako se grijeh jednostavno više ne ubraja. Stari Adam je efektivno mrtav krštenjem u Kristu. Novi čovjek je uskrsnuo s Kristom, ponovno je stvoren u istinskoj pravednosti i svetosti (usp. Ef 4,22; Kol 3,9s). On sada bez i jedne mrlje grijeha postaje sin Božji i subaštinik Kristov (Rim 8,17). Čak i ako u kršteniku, za vrijeme njegovog zemaljskog života, još uvijek ostane požuda (concupiscentia) ili nagnuće na grijeh (fomespeccati), takva požuda nije stvarni i potpuni grijeh. To ne opovrgava činjenica da to nagnuće na grijeh apostol Pavao nekada, sažimajući stvari, naziva grijehom (Rim 6,12) budući da ono potječe od grijeha i navodi na grijeh. Ono ostaje u opravdanom čovjeku ne jer bi učinak krštenja bio preslab, već kao poticaj na borbu (ad agonem), kao kušnja i prilika da raste kršćanski život (kan. 5: DS 1515), sve dok taj sam čovjek ne uzmogne, kroz milost, provesti u djelo svoje efektivno „Da“ u vlastitom otkupljenju. Čovjek je u djelo otkupljenja umiješan sa svojom slobodom i u stanju je slobodno surađivati. Dekret o općem nauku o sakramentima sadrži također četrnaest kanona o krštenju i tri o potvrđi (1614 – 1630) u kojima se pozitivno afirmira:

Kan. 3: U Katoličkoj Crkvi se nalazi istinit nauk o krštenju (DS 1616).

Kan. 4: Krštenje podijeljeno u ispravnom obliku i s ispravnom nakanom, čak i ako je posluženo i primljeno od strane heretika, je istinsko krštenje (DS 1617; usp. Kan. 12: 1625).

Kan 5: Pojedinaac nije slobodan primiti ili ne primiti krštenje koje je uzrok kao sredstvo posredstva spasenja. Krštenje je nužno kao sredstvo za spasenje.

Kan 6: Krštenik grijehom može ponovno izgubit milost čak i ako nije prestao vjerovati (DS 1619).

Kan 7-9: Krštenje ne obvezuje samo vjerovati, već također izvršavati Kristove zapovijedi, poštivati crkvene stavove o disciplini i biti vjerni danim zavjetima nakon njega (protiv Lutherove tvrdnje da krštenje oslobađa od redovničkih zavjeta koji su naknadno dani).

Kan. 10: Grijesi učinjeni nakon krštenja se ne mogu otpustiti ni postati laki jednostavnim prisjećanjem na primljeno krštenje ili vjerom u ono.

Kan. 11-14: Potpuno je zabranjeno ponoviti valjano podijeljeno krštenje. Krštenje djece je valjano, istinsko krštenje i po ničemu manjkavo. Krštena djeca spadaju u vjernike i istinski su članovi Crkve. Oni su kršteni u vjeri Crkve koja se kasnije, preko odgoja razvija u osobnu vjeru.³³

³³ Usp. Gerhard Ludwig MULER, *Dogmatica catolica*, 815-816.

2. UČINCI SAKRAMENTA KRŠTENJA

U sakramentu krštenja čovjek postaje posvećen Isusu Kristu, postaje dio Kristova tijela i ujedno na osobnoj razini proživljava sve ono što se tiče našega spasenja. Tako temeljne učinke sakramenta krštenja dijelimo na dvije vrste. To je prvenstveno pridruživanje Isusu Kristu i njegovu tijelu. Krštenik tako biva opečaćen neizbrisivim pečatom koji ga čini dijelom Božjega naroda. Drugi je učinak taj da čovjek, preporođen vodom krštenja, postaje dijete Božje, te time participira na Božjoj naravi.³⁴

Kao što je ranije navedeno ovo su dvije vrste temeljnih učinaka. Ključna je riječ temeljnih jer postoje mnogi drugi, kao što su zajedništvo s Kristom, podjeljivanje Duha te oslobađanje krivnje³⁵, više ili manje izraženih, učinaka krštenja. U ovom ćemo radu razraditi temeljne učinke jer su svi ostali, tako reći sporedni, sadržani u ovim temeljnim. Postoji nekoliko teoloških pristupa sa kojih se može promatrati učinke krštenja. Skolastika je učinke krštenja promatrala više sa stajališta pojedinca, dok novija teologija učinke krštenja promatra prvenstveno iz eklezijalne perspektive. Zato je skolastika učinke krštenja poredala na ovaj način:

- opravdanje i brisanje istočnog grijeha;
- oproštenje svih kazni;
- utiskivanje neizbrisivog pečata koji suobličuje i sjedinjuje s Kristom i pritjelovljuje njegovu tijelu, to jest Crkvi.

Iz eklezijalne perspektive, na prvom mjestu dolazi učlanjenje pojedinca u Crkvu koja je, kao narod Božji, subjekt Kristova spasenja. Samo krštenjem postajemo članovi Crkve i zato je njegov učinak prvenstveno crkvotvoran. Krštenje osobu pridružuje Crkvi i tek primivši krštenje otvaraju se vrata za primanje drugih sakramenata kojima osoba potvrđuje i učvršćuje svoj život unutar Crkve.³⁶

³⁴ Usp. Benedetto TESTA, *Sakramenti Crkve*, 93.

³⁵ Usp. Niko IKIĆ, *Teologija sakramenata...*, 150.

³⁶ Usp. Niko IKIĆ, *Teologija sakramenata...*, 150.

2.1. Crkvotvorni učinci krštenja

F. Courth priklonjeniji je eklezialnom pristupu, te na početku svoga izlaganja o učincima sakramenta krštenje sustavno odvaja skolastički i neoskolastički individualni pristup od današnjeg, više ekleziološki usmjerenog. Prema neoskolastičkom se, naime, poimanju krštenje promatralo kao važno jer pojedincu daruje učinke opravdanja i brisanja grijeha, te neizbrisiv pečat. Za razliku od neoskolastike, današnje se dogmatsko poimanje zapravo osvrće na biblijski pogled i svijest da je narod, to jest Crkva, ta kome je Savez ponuđen i po kome se održava, ili pak narušava. Pojedinaac i njegov osobni odnos sa Savezom dobiva na svojoj težini u onoj mjeri u kojoj je taj odnos na korist ili na štetu cijele zajednice. Ovakav je pogled bio temelj za promjenu kronološkog poretka učinaka sakramenta krštenja, te se danas kao prvi učinak promatra učlanjenje u Crkvu, a ne sakramentalni pečat kao što se to smatralo nekad, iz kojega onda slijede daljnji učinci.³⁷

Ovo učlanjenje u Crkvu ne možemo shvatiti kao neki vlastiti pothvat ili zaslugu vlastitoga truda. Profesor Niko Ikić, kako bi pobliže prikazao ovu dinamiku pritjelovljenja Crkvi navodi primjer lovačkoga društva u koje se čovjek sam upisuje i ispisuje po želji.³⁸ Naspram ovoga primjera stoji primanje u zajedništvo Crkve u kojemu nikakvu zaslugu nema onaj koji biva primljen. Naime sama Crkva je ta koja krštenika čini svojim članom po krštenju koje mu, po rukama svojih službenika, podjeljuje. Iz tog je razlogavažno da onaj koji dijeli sakrament krštenja bude zaređeni službenik, ili, ako je to iz opravdanog razloga nemoguće, barem da djelitelj to čini u ime Crkve.³⁹

Ako smo pak, kako kaže sveti Pavao u prvoj poslanici Korinćanima, krštenjem svi pristupili jednome tijelu: „Ta u jednom Duhu svi smo u jedno tijelo kršteni, bilo Židovi, bilo Grci, bilo robovi, bilo slobodni. I svi smo jednim Duhom napojeni“ (1 Kor 12, 13) - kako onda objasniti postojanje tolikog broja različitih Crkvi? Kako je moguće da je Kristovo tijelo, to jest Crkva, razjedinjeno i da svaki ud napose dijeli zasebno krštenje?

Odgovor na ovo pitanje kreće od vrlo jednostavne činjenice a to je da razjedinjenost nikako nije u skladu sa jedinstvom koje je sam Krist namijenio svojoj Crkvi, te je dužnost svakoga vjernika poraditi na oživljavanju i ponovnoj izgradnji

³⁷ Usp. Franz COURTH, *Sakramenti*, 160.

³⁸ Usp. Niko IKIĆ, *Teologija sakramenata...*, 151.

³⁹ Usp. Franz COURTH, *Sakramenti*, 161.

narušenoga zajedništva. Nadalje, konstitucija *Lumen Gentium*, Drugog vatikanskog sabora, govori jasno o tome da ona Crkva koju je Krist ustanovio kao jedinstvenu i danas opstoji u (subsistit in) Katoličkoj Crkvi. Ovakvom se formulacijom ostale Crkve nikako ne isključuju, nego se dapače priznaje one elemente koji su ustanovljeni od Krista i prisutni su i u drugim Crkvama i zato Katolička Crkva ne isključuje ni krštenje podijeljeno u nekoj drugoj Crkvi.⁴⁰ Drugim riječima, Katolička Crkva se danas ne poistovjećuje jednostavno sa onom Crkvom koju je Krist stvorio – Kristovom Crkvom, no i dalje smatra da punina te Crkve opstoji u njoj. Na ovaj način se spretno razgraničilo djelovanje onog ljudskog i božanskog kroz crkvenu povijest, jer Crkva je i sveta i grešna, i božanska i ljudska, što će reći da je sablazan razdijeljenosti prvenstveno naša ljudska „zasluga“.

Još jedan važan aspekt, koji proizlazi kao plod učlanjenja u Crkvu je participacija na Kristovoj svećeničkoj službi. Dogmatska konstitucija *Lumen Gentium* najjednostavnije to objašnjava kada kaže: „Oni, naime, koji su kršteni, posvećuju se po preporođenju i pomazanju Duhom Svetim u duhovni dom i sveto svećenstvo (...)“⁴¹ Dakle, svaki je vjernik po sakramentu krštenja primio udio i zadaću sudjelovanja na Kristovoj svećeničkoj službi. Ovakav tip svećeništva, primljen po krštenju, naziva se opće ili krsno svećenstvo i ono se vrši sudjelovanjem u životu i poslanju Crkve. Postoji i drugi tip svećenstva, a to je ministerijalno. U ministerijalno svećenstvo ubrajaju se svi posvećeni službenici koji su sakramentom svetoga reda primili od Crkve vlast da vode narod Božji i predvode euharistijsko slavlje. Ova su dva svećenstva po sudjelovanju u službi različita ali po dostojanstvu jednaka i zato je važna uloga ministerijalnog svećenstva posvješćivati vjernicima i milost i zadaću općeg svećenstva koje su primili u krštenju.⁴² Ovu participaciju u proročkom, bogoslužnom i kraljevskom djelovanju, Benedetto Testa promatra kao plod sakramentalnog pečata koji on pak ubraja među posvećujuće učinke. Kao utemeljenje ministerijalnog svećenstva, Testa promatra *Prvu Petrovu poslanicu* prema kojoj se kršćani „kao živo kamenje ugrađuju u duhovni Dom za sveto svećenstvo da prinose žrtve duhovne, ugodne Bogu po Isusu Kristu ... Vi ste rod izabrani, kraljevsko svećenstvo, sveti puk, narod stečeni da naviještate silna djela Onoga koji vas iz tame pozva k divnom svjetlu svojemu; vi, nekoć Ne-narod, a sada Narod Božji;

⁴⁰ Usp. Franz COURTH, *Sakramenti*, 160-161.

⁴¹ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi*, br. 10, Dokumenti (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1986.) (Dalje: *LG*).

⁴² Usp. Niko IKIĆ, *Teologija sakramenata...*, 154-155.

vi Ne-mili, a sada Mili“ (1 Pt 2, 5. 9—10). Prema tome, kršćani su, po „ugrađivanju“ u Crkvu dobili mogućnost prinošenja sebe samih kao duhovne žrtve, ugodne Bogu, te naviještanja i propovijedanja Božjih silnih djela. Jedinstvo dvaju Naroda, poganskih naroda i Židova, omogućio je Krist svojim križem kako bi od tih dvaju naroda nastalo jedno tijelo koje će mu dati slavu, tj. prikazivati duhovno bogoslužje što je prije bilo pridržano samo Židovima kao Božjem narodu. Svećenički, dakle, narod obznanjuje i ostvaruje svoju svetu narav ponajprije sudjelovanjem u bogoslužju Crkve i svetošću života, a potom i svjedočenjem čudesnih znakova koja je Bog učinio u njihovim životima. Ovi vidovi života Božjega naroda, kako kaže LG 36, sjedinjeni su sa svećeničkim vidom, te upućuju jedan na drugoga.⁴³

2.1.1. Sakramentalni pečat

Sakramentalni pečat neki teolozi ubrajaju u crkvotvorne učinke sakramenta krštenja, dok ga pojedini obrađuju kao zaseban učinak. Ovakva podjela proizlazi iz već spomenutih različitih pristupa. Naime, ako se učinci sakramenta krštenja promatraju iz eklezijalne perspektive onda je sakramentalni pečat plod pritjelovljenja Crkvi, dok nasuprot toga pogleda -onaj individualni- promatra sakramentalni pečat kao zaseban učinak koji u sebi podrazumijeva primanje u zajedništvo Crkve.⁴⁴

Benedetto Testa pristupa razradi teme učinaka krštenja sa neoskolastičke točke gledišta. Kako je već rečeno, takav pristup predstavlja se kao individualni no ne može se nipošto govoriti o individualizmu kao negativnoj konotaciji, iako su to neki autori pokušali upravo na taj način predstaviti. Testa jednostavno smatra da, prije nego što osoba biva pritjelovljena Crkvi, na osobnoj razini biva opečaćena neizbrisivim pečatom koji ga čini dijelom Božjega naroda.⁴⁵

Temu krsnoga pečata najlakše je predstaviti kroz nekoliko slika koje koristi apostol Pavao kako bi prikazao što za kršćanina znači primiti krštenje.

Svaki krštenik, kako svjedoči apostol Pavao, po krštenju biva ukopan i zatim uskrišen zajedno sa Isusom Kristom. Tako nas krštenje sjedinjuje s Kristom: „Pa ako umrijesmo s Kristom, vjerujemo da ćemo i živjeti zajedno s Njime“ (Rim 6,8). Krštenjem

⁴³ Usp. Benedetto TESTA, *Sakramenti Crkve*, 46-47.

⁴⁴ Usp. Franz COURTH, *Sakramenti*, 158-159.

⁴⁵ Usp. Benedetto TESTA, *Sakramenti Crkve*, 93.

je dakle svaki kršćanin postao sudionik vazmenoga spasenjskog otajstva. Tako i slika apostola Pavla u kojoj krštenje predočava kao zaodijevanje Kristom jasno označava da oni koji primaju krštenje s Kristom započinju novi život koji nadilazi svaku ljudsku različitost i ograničenost. „Doista, koji ste god u Krista kršteni, Kristom se zaodjenuste. Nema više: Židov - Grk! Nema više: rob - slobodnjak! Nema više: muško - žensko! Svi ste vi Jedan u Kristu Isusu! Ako li ste Kristovi, onda ste Abrahamovo potomstvo, baštinici po obećanju“ (Gal 3, 27-29).

U prvom poglavlju *Druge poslanice Korinćanima* nalazimo još dvije Pavlove slike. To su slike pomazanja i pečata. „Bog je onaj koji nas zajedno s vama utvrđuje za Krista; on nas i pomaza, on nas i zapečati i u srca naša dade zalog — Duha“ (2 Kor 1,21-22).

Kada je bilo što opečaćeno to je predstavljeno kao nečije, kao ono što pripada nekome. Pečat izražava novi odnos, odnos pripadnosti ljudi prema Kristu: to je pečat kojim se obećani Duh Sveti podjeljuje za otkupljenje.⁴⁶

Uz sve ove značajke neizbrisivog pečata, ima još jedna koja se krije u samom njegovom imenu — „neizbrisivog pečata“. Neizbrisivi pečat garantira svakom kršćaninu trajnost i neponovljivost njegovog krštenja. „Po učinku neizbrisivog karaktera krštenik je „*signum configurativum*“, budući da karakter su-oblikuje ili prisličnjuje Kristu. Nadalje, krštenik je „*signum obligativum*“, budući da ga krsni karakter obvezuje nasljedovati Krista. Krštenik je također „*signum dispositivum*“, budući da mu krsni karakter daje milosno sudioništvo u Kristovu svećeništvu te mu daje mogućnost biti pravi kršćanin po sudjelovanju i primanju drugih sakramenata. Po neizbrisivom karakteru krštenik je „*signum distinctivum*“ koji ga razlučuje od drugih.“⁴⁷ Sve ove odrednice krsnog pečata naglašavaju koliko je on važan element krštenja jer se baš po njemu kršćanin razlikuje od svakog onog koji nije primio krštenje.

2.2. Posvećujući učinci krštenja

Već je i u ranijim poglavljima krštenje prikazano kao trojstveni događaj pa je tako i sa posvećujućim učinkom krštenja. Posvećenje koje svaki kršćanin dobiva krštenjem događa se po Isusu Kristu u Duhu svetome. To znači da nas krsna milost, po kojoj postajemo članovi Crkve, po djelovanju Duha egzistencijalno sjedinjuje sa Kristovim

⁴⁶ Usp. Benedetto TESTA, *Sakramenti Crkve*, 94-95.

⁴⁷ Niko IKIĆ, *Teologija sakramenata...*, 151.

pashalnim misterijem. Otac je taj koji nam pak omogućuje upoznavanje Sina, koji nam ga dariva i otkriva po onim darovima koje smo od Duha Svetoga primili, kako bismo se osvjedočili o ljubavi koju Otac ima prema nama. To posvećenje ne znači samo čišćenje od grijeha, niti znači samo eklezijalnu dimenziju po kojoj svaki član prima svetost Crkve čijim članom postaje. Posvećenje poglavito znači primiti potpuno novu narav. Ono znači primiti milost za življenje i djelovanje po bogoslovnim krepostima - vjerujući u Boga, ufajući se u Njega i ljubeći ga. Krsno posvećenje ovdje na zemlji poveznica je između prošlosti, u kojoj je po krštenju grijeh izbrisan, i budućnosti u kojoj nas čeka konačno posvećenje. U tom Duhu možemo reći da je čovjek već sada pobožanstvenjen, ali ne u potpunosti. Prvo pobožanstvenjenje predokus je onoga drugoga koje je pripravljeno za one koji su po krštenju postali novo stvorenje.⁴⁸

Valja razumjeti da se u krštenju radi o temeljnom sakramentalnom činu Crkve kojim osoba na otajstven način ulazi u zajedništvo s Isusom Kristom, kojega ispovijeda Gospodinom i Spasiteljem, te na temelju kojega u zajedništvu Crkve nastavlja i razvija svoj kršćanski život, potaknut i potpomognut milošću Duha Svetoga.⁴⁹

B. Testa pitanje posvećenja dijeli na dvije temeljne točke: Prva je podjeljivanje Duha Svetoga u sakramentu krštenja, a druga je novo stvaranje u kojem svaki kršćanin po krštenju zadobiva novu narav. Božansko djelovanje u kršteniku ostvaruje se slanjem Duha Svetoga. Po toj sastavnici se krštenje Isusa Krista razlikuje od Ivanova krštenja. Krštenje preporuča u Duhu Svetom: to je eshatološko djelo Mesije. Budući da je Isus primio Duha Svetoga na zemlji, umro je i uskrsnuo te je zapovjedio ljudima da budu kršteni Duhom Svetim kojeg je On dao u ime Oca. Duh Sveti, kojeg je darovao Krist, prenosi božanski život, koji silazi kroz vodu. Kada bude proslavljen, Isus će donijeti- kako je sam obećao- rijeke žive vode svima koji su žedni i vjeruju u Njega. Živa voda simbolizira Duha kojeg primaju svi Kristovi vjernici. Na taj način će se ispuniti proročanstvo o izvoru ponovnog rođenja koji će Bog uspostaviti na svojoj svetoj gori Sionu. Oni koji su kršteni postaju njegov hram, što ima važne posljedice za svakog kršćanina. Sam Pavao svjedoči da sada u Duhu Svetome možemo Boga nazivati svojim Ocem zato što nam Duh Sveti, primljen na krštenju, jamči da smo postali novo stvorenje - da smo postali sinovi Božji. Duh Sveti primljen na krštenju uspostavlja jedinstveno

⁴⁸ Usp. Niko IKIĆ, *Teologija sakramenata...*, 155-156.

⁴⁹ Usp. Ante MATELJAN, „Aktualnost sakramenta krštenja“, *Služba Božja*, 57 (2017.), br. 1, 24-40, ovdje 26.

tijelo Crkve u kojoj se prevladavaju sve ljudske razlike kako bi se oblikovala jedna osoba u Kristu.⁵⁰

Jasno je da su sva tri učinka sakramenta krštenja nerazdvojni, no F. Courth posvećujući učinak ili još poznat kao trojstveni događaj krštenja, usko povezuje sa učlanjenjem u Crkvu po krštenju. On smatra kako nam je sa „članstvom“ u Crkvi dan i jedan novi odnos s Kristom koji onda podrazumijeva i preuzimanje lika njegovog života, muke, smrti i konačno uskrsnuća. Ova povezanost sa Kristom toliko je čvrsto prionula uz svakog kršćanina da nakon krštenja Krist nije samo uzor u moralno-etičkom smislu nego on postaje uzor sveukupnog postojanja. Još dublju povezanost Crkve i osobnoga posvećenja vidi se u činjenici da Crkva raste u onoj mjeri u kojoj se svaki kršćanin prepusti poticajima Duha svetoga u nasljedovanju i potpunom sjedinjenju svoga života s Kristom:

„Time postaje vidljivo da krštenje na trojstvenog Boga nije samo vanjsko pitanje obreda. Ono je duboko trojstveni događaj. To hoće reći: kršteniku je dana forma egzistencije čiji je sveti i posvećujući izvor Otac; Sin je obilježava kao zajednički, prema Ocu otvoreni put; njega vodi i upravlja Duh Sveti, da se vjernik u bratskom jedinstvu sa svima koji se otvaraju Isusovoj riječi nade u konačnom dovršenju u vječnom Božjem zajedništvu. U tom smislu krštenje ostvaruje primanje vjernika u Božje trojstveno otajstvo.“⁵¹

2.3. Iscjeljujući učinci krštenja

Iscjeljujući učinak označava posredovanje milosti po kojoj svakom kršteniku bivaju izbrisani grijesi. Učinak brisanja grijeha uvelike je obilježio i Pavlovu teologiju opravdanja što se očituje u mnogim izrazima kojima označava da smo po krštenju u Kristu postali novo stvorenje po brisanju stare grešnosti. To su izrazi kao: „baštinici“, „sinovi i kćeri“, „obdareni Duhom“, „otkupljeni“, „opravdani“, „oslobođeni“, „spašeni“ (...) „pobjednici nad smrću“, „njima je oproštena krivnja“, „ne robuju više“, „suobličeni su Kristu“ (2 Kor 5,17; Gal 5, 24-25). U ovom se učinku očituje direktna povezanost Boga i čovjeka po sakramentu krštenja u kojem Bog opravdava, a čovjek biva opravdan i oslobođen smrti i izoliranosti u samoga sebe.

Temelj nauka o opravdanju je činjenica da se svi čovjekovi grijesi, kao i sve kazne za grijeh, brišu po krštenju. Unatoč tome što neke posljedice grijeha, kao što su slabost,

⁵⁰ Usp. Benedetto TESTA, *Sakramenti Crkve*, 99.

⁵¹ Usp. Franz COURTH, *Sakramenti*, 166.

požuda i smrt ostaju prisutne, ipak je po krštenju grijeh u čovjeku uništen i taj je nauk jasno očitovan u nauku Crkve.⁵² Crkveni su oci, poput svetog Ambrozija, stavljali velik naglasak na trinitarno obilježje sakramenata i na učinak brisanja grijeha po krštenju. Sv. Ambrozije kaže: „I katekumen vjeruje u križ Gospodina Isusa, i on se njime naznačuje, ali ako ne bude kršten u ime Oca i Sina i Duha Svetoga, ne može dobiti otpuštenje grijeha niti crpsti dara duhovne milosti.“⁵³ Imajući to u vidu, sv. Ambrozije nadalje navodi primjer Naamana Sirca koji se očistio svoje gube po vodi Jordana (usp. 2 Kr 5,1-27) i uzetoga koji je u hramu čekao da se voda uzbiba kako bi bio ozdravljen. Ovaj je uzeti, umjesto da je dočekao nekoga tko bi ga spustio do vode, dočekao Krista koji je, po Duhu Svetom, darovao vodi očistiteljsku snagu (usp. Iv 5,1-18). Čekajući milost uzeti je dočekao sam izvor milosti.⁵⁴ B. Testa tako ističe da čak i onaj tko živi kreposti, a nije kršten, ne živi božanskim životom i ne predstavlja Krista u ovome svijetu. Krštenje, na koje Crkva gleda kao novo rođenje, rađa kršćane koji će, milošću Božjom i bez vlastitih zasluga, biti sol zemlje i svjetlo svijeta. Tko nije primio preporod u vodi krštenja taj može živjeti kreposno, ali ne i kršćanski.⁵⁵

Luther je na očišćenje od grijeha gledao iz jedne sasvim druge perspektive. On naglašava kako je čovjekova vjera nužni uvjet kako mu grijeh ne bi bio uračunat. Time je čovjeka postavio kao *causa efficiens*, tj. uzročnika, vlastitoga spasenja, ovisno već o tome vjeruje li u snagu krštenja ili ne. Katolički se nauk s ovim ne slaže, te je u skolastici naglašeno kako je vjera svakako važan element za primanje krštenja, no učinkovitost sakramenta ne može se uvjetovati nečijom vjerom.⁵⁶ Vjera je, nedvojbeno, vrlo važna i neodvojiva od samog sakramenta no milost je ta koja, kako ističe Tridentski sabor, djeluje samostalno i na svakom koraku.⁵⁷ Ono što bi pak mogli nazvati uvjetom krštenje jest pokajanje. Pokajanje je dar primljen milošću Božjom koji krštenika predisponira za primanje oprostjenja grijeha. Tek kada Bogu pristupimo iskrena i raskajana srca, te srdaca očišćenih od zle savjesti, tada milost ima mjesto u našem srcu gdje bi se mogla nastaniti.⁵⁸

⁵² Usp. Niko IKIĆ, *Teologija sakramenata...*, 156-157.

⁵³ ČASOSLOV RIMSKOG OBREDA III (Vrijeme kroz godinu I – XVII), (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1984), 357, poziva se na Sv. Ambrozije, *Rasprava o otajstvima*, ali ne identificira izdavača i stranicu

⁵⁴ Usp. ČASOSLOV RIMSKOG OBREDA III (Vrijeme kroz godinu I – XVII), 357., poziva se na Sv. Ambrozije, *Rasprava o otajstvima*, ali ne identificira izdavača i stranicu

⁵⁵ Usp. Benedetto TESTA, *Sakramenti Crkve*, 97-98.

⁵⁶ Usp. Niko IKIĆ, *Teologija sakramenata...*, 157.

⁵⁷ Usp. Niko IKIĆ, *Teologija sakramenata...*, 158.

⁵⁸ Usp. Benedetto TESTA, *Sakramenti Crkve*, 98.

Iscjeljujuća milost sakramenta ne ograničava se samo na brisanje grijeha i kazni. Sv. Toma Akvinski naglašava da, unatoč tome što i nakon krštenja čovjekova narav ostaje slaba i ranjena grijehom, krštenje čovjeku omogućava borbu protiv grijeha i time mu otvara kraljevstvo nebesko.⁵⁹ B. Testa zato krštenje zove „novim rođenjem“ jer je po krštenju osoba od Krista pozvana bez vlastite zasluge, da postane učenik Kristov. Da postane svjetlo koje u ovome svijetu predstavlja Krista. Glavni vidovi novoga života u Kristu su cjelokupno opravdanje i život u Bogu. U vrijeme apostola pokajanje za grijeh bilo je uvjet podjeljivanja sakramenta krštenja. Kajanje pripravlja osobu kako bi primila oprostjenje, no ono je ujedno i milosni dar Božji. Iz uske povezanosti pokajanja i oprostjenja, to jest opravdanja, proizlazi da je opravdanje kao i pokajanje čisti dar Božji.⁶⁰

⁵⁹ Usp. Niko IKIĆ, *Teologija sakramenata...*, 157.

⁶⁰ Usp. Benedetto TESTA, *Sakramenti Crkve*, 98.

3. UČINCI KRŠTENJA U KONTEKSTU SUVREMENE PROBLEMATIKE SAKRAMENTA KRŠTENJA

U trećem poglavlju se bavimo s nekolicinom različitih aktualnih pitanja u svezi učinaka sakramenta krštenja koje stoga i dovodimo u vezu sa suvremenom problematikom sakramenta krštenja. Ovdje započinjemo s razmatranjem sakramenta krštenja u dokumentima Drugog vatikanskog koncila, čija je recepcija još uvijek živo otvorena premda je ovaj sabor održan prije skoro šezdeset godina. Nadalje se u ovom poglavlju još bavimo pitanjima nužnosti sakramenta krštenja, njegovom aktualnošću, pitanjem pristupa odraslih u kršćanstvo, kao i smislom krštavanja djece.

3.1. Sakrament krštenja u dokumentima Drugog vatikanskog sabora

Drugi vatikanski sabor na mnogo mjesta govori o važnosti krštenja, te je imao veliku ulogu i u shvaćanju učinaka tog sakramenta. Iako cilj Sabora nije bio iznositi sustavnu teologiju krštenja, obnova koju Sabor donosi još je važnija za ovu temu jer je ona značila približavanje teologije svim vjernicima. Ponajviše o samome Sakramentu govore dokumenti *Lumen Gentium* i *Sacrosanctum Concilium*.

Po krštenju se ljudi oslobađaju od ropstva smrti. Ovo oslobađanje od grijeha i smrti Dogmatska konstitucija *Lumen gentium* usko povezuje sa zadaćom naviještanja koju je Krist ostavio Crkvi. Matejevo evanđelje svjedoči o poslanju koje je Krist ostavio svojim apostolima: „Idite, dakle, i učite sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha svetoga“ (Mt 28,18). Ovu zadaću o naviještanju Crkva je primila od apostola. Propovijedajući evanđelje Crkva privlači sve one koji vjeru nisu upoznali, te ih priprema na krštenje i tako ih otima iz ropstva zablude, te ih pritjelovljuje Kristu kako bi, u ljubavi prema Njemu i Crkvi, mogli rasti do punine (LG 17).⁶¹ Ova zadaća predana je cijeloj Crkvi, svim vjernicima, kako bi sav svijet jednoga dana u punini prešao u Božji narod i bio očišćan grijeha. Propovijedanjem i krstom Crkva rađa na novi život djecu začetu po Duhu svetom i rođenu od Oca. (LG 64).⁶²

Govoreći o crkvotvornom učinku, tj. o pritjelovljenju Crkvi, Sabor poseban naglasak stavlja na jedinstvo svih kršćana. Jer „koji ste god u Krista kršteni, Krista ste obukli (...) Svi ste vi, naime, jedan u Kristu Isusu“ (Gal 3, 27-28). Po ispravnosti krštenja

⁶¹ LG, br. 17

⁶² Usp. LG, br. 64

i vjeri u Krista i oni koji su od Katoličke crkve odvojeni, primljeni su u zajedništvo, iako ne savršeno, sa njom. Dapače, Katolička ih Crkva grli sa bratskim poštovanjem i ljubavlju. (UR 3).⁶³ Pitanje apsolutne nužnosti krštenja za spasenje na Koncilu je ponovno otvoreno tako što je nekim zajednicama priznata crkvenost. Naravno, Sabor ne zaboravlja važnost ekleziološke dimenzije, ali spasenje promatra s pozitivnog aspekta. Krštenje se danas promatra kao susret s Bogom očitovan u stalnom i neopozivom susretu s Njime.⁶⁴

Sacrosanctum concilium je konstitucija koja govori o svetoj liturgiji. Cilj je ove konstitucije da teološki izričaj koji je formiran kroz stoljeća odjelotvori u životu svakoga vjernika. Imajući to u vidu Konstitucija ističe pravo i dužnost vjernika na puno, djelatno i svjesno sudjelovanje u bogoslužnim slavljinama. Kao poticaj za djelovanje Crkve u tom pravcu Konstitucija navodi tekst prve Petrove poslanice koja govori o Narodu Božjem kao kraljevskom svećenstvu (SC 14).⁶⁵ Isti dokument ističe i koju snagu ima i samo krštenje, ali i onaj koji ga podjeljuje, bio klerik ili laik. Krist je, naime, prisutan svojom moći i sakramentima i zato konstitucija ističe da kada netko krsti sam Krist podjeljuje krštenje (SC 7).⁶⁶ Poveznicu između krštenja i općeg svećenstva Božjega naroda na više mjesta ističe i konstitucija *Lumen Gentium*. „Oni, naime, koji su kršteni, posvećuju se po preporođenju i pomazanju Duhom Svetim u duhovni dom i sveto svećenstvo da po svim djelima kršćanskoga čovjeka prinose duhovne žrtve (...)“ (LG 10)⁶⁷

Nadalje se ističe i važnost krsnog biljega. Ono što je snažno naglašeno je to da krsni biljeg određuje svakog krštenika za bogoštovlje. To znači da nas trajni pečat, upisan na krštenju, za cijeli život u najužem smislu sjedinjuje sa samim Kristom. Ovo sjedinjenje događa se po Duhu Svetom koji vjernike toliko prisno sjedinjuje u Kristu da je on počelo jedinstva Crkve (UR 2).⁶⁸

Stavovi bi se Koncila po pitanju krštenja mogli sažeti u dvije teze. Prva teza govori o povezanosti sa Kristovim pashalnim misterijem i suobličavanju s Njim samim po sakramentu krštenja. Druga teza se odnosi na ministerijalno i krsno svećeništvo gdje se na krsno gleda kao na ono koje osposobljava za slavljenje ostalih sakramenata. Svi se

⁶³ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Unitatis redintegratio, Dekret o ekumenizmu*, br. 3, Dokumenti (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1986) (Dalje: UR)

⁶⁴ Usp. Niko IKIĆ, *Teologija sakramenata...*, 148.

⁶⁵ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Sacrosanctum concilium, Konstitucija o liturgiji*, br. 14, Dokumenti (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1986) (Dalje: SC)

⁶⁶ Usp. SC, br. 7

⁶⁷ Usp. LG, br. 10

⁶⁸ Usp. UR, br. 3

ostali učinci mogu sažeti u ove dvije temeljne teze. Iz prvoga proizlazi da se po krštenju ulazi u Kristovo vazmeno otajstvo, te se prima Duha posinjenja, formira se novi Narod Božji koji je Crkva, te se svaki član toga naroda obvezuje na nov život dostojan krštenja. Iz drugoga proizlazi poziv na svetost upućen svakome tko je po krštenju postao dio općega ili krsnog svećeništva koje potom omogućuje bogoštovni život i osposobljuje za apostolat.⁶⁹

3.2. Nužnost krštenja za spasenje

Kroz posljednjih pedesetak godina Crkva se susreće s novim poteškoćama kada je u pitanju dokazivanje nekih osnovnih teoloških istina koje su do tada bile jednostavno opće prihvaćene. U neke od tih istina spadaju i pitanje nužnosti krštenja za spasenje, kao i pitanje Božje opće spasenjske volje. U toj bujici sumnji i prigovora s raznih strana, Crkva se zatekla u nezavidnoj poziciji da mora braniti neke od svojih osnovnih istina i stavova. Ivan Fuček u svome članku, „Nužnost krštenja za spasenje“, navodi nekoliko biblijskih tekstova koji su smatrani temeljima biblijskog ustanovljenja sakramenta krštenja, te navodi primjedbe, ponajviše usmjerene prema samoj autentičnosti tih tekstova, koje su uzdrmale do tada čvrste teološke temelje. Jedan od navedenih prigovora je taj da je praksa prve Crkve bila krstiti „u Ime Isusa Krista“ dok je tekst evanđelja (Mt 28,18-20), koji svjedoči trinitarnoj formuli krštenja („u ime Oca i Sina i Suha Svetoga“), naknadni umetak prve kršćanske zajednice. Problem se nalazi u tome što formula krštenja u trinitarnom obliku nije ono što nam je Krist prenio, nego je inspirirana vjerom prve zajednice. Ivan Fuček odgovara kako, bez obzira na korištenu formulu, i jedna i druga tradicija svjedoči da praksa krštenja postoji od samoga početka Crkve. Fuček smatra kako već samo ta činjenica ukazuje na nužnost krštenja za spasenje. Pitanje formule koja se koristila u ovom je slučaju manje bitno.⁷⁰ Kada je pitanje nužnosti sakramenta krštenja za spasenje obrađeno, te se i prihvati, to pak za sobom vuče drugo pitanje: Je li nužno samo krštenje kao takvo ili se nužnost odnosi i na vodu kao na sredstvo krštenja? Među tekstove koji direktno govore o navedenom pitanju spada Petrova propovijed iz *Djela apostolskih* (Dj 2,38). U ovom tekstu Apostol zahtijeva od nazočnih da se krste kako bi im Bog oprostio grijeh. To ne znači da krštenje isključuje postojanje kojeg drugog puta spasenja

⁶⁹ Niko IKIĆ, *Teologija sakramenata...*, 148-149.

⁷⁰ Ivan FUČEK, „Nužnost krštenja za spasenje“, *Bogoslovska smotra*, Vol. 48 No. 1-2, (1978.), 57-78, ovdje 57-59.

niti podrazumijeva apsolutnu nužnost krštenja za spasenje.⁷¹ Crkveni su Oci, nužnost krštenja povezivali sa nužnošću vjere. Dapače, Tertulijan je krštenje promatrao kao „odjeću vjere“, što pokazuje koliko je snažna veza između toga dvoje, a Ćiril Jeruzalemski tvrdi kako se spasenje ne može postići bez oboje- i vjere i krštenja⁷². Neki su spisi, kao što je *Hermin Pastir*, išli tako daleko da su tvrdili kako su i pravednici u pretpaklu morali biti kršteni kada je Krist sišao nad pakao.⁷³ Poslije nauka Otaca bilo je mnogih i različitih tumačenja i stavova ali, oštar i direktan kakav je bio, Tridentski sabor jasno naučava da je krštenje obvezatno, te da je izopćen tko god tvrdi suprotno. Ovu nužnost sabor izvlači iz dva temelja. Prvi je „necessitas praecepti“ što označava onu nužnost koja proizlazi iz zapovijedi koji nam je ostavio sam Krist, kako svjedoči Matejevo evanđelje (28,19). Drugi temelj je relativan „necessitas medii“ - što znači da je krštenje nužno jer je ono sredstvo koje nas vodi do spasenja. Tridentski, dakle, sabor nužnost krštenja, kao nužnost sredstva, ne gleda kao nužnost koja proizlazi iz samog sakramenta nego iz Božjega autoriteta jer nam je sam Bog ostavio i zapovjedio krštenje kao sakrament.

Imamo i one tekstove koji ne govore direktno o nužnosti krštenja, ali se zaključci mogu donositi uzevši u obzir širi kontekst. Neki od tih tekstova su tekst Markova evanđelja gdje Krist govori kako je uz Njega svaki onaj koji nije protiv Njega (Mk 9,40). Isto tako i apostol Pavao govori o nužnosti navještaja za vjeru (Rim 10,14). Ovi tekstovi indirektno apliciraju na činjenicu da se svaki pojedinac odlučuje hoće li ili neće biti uz Krista. Ovakvo tumačenje povlači za sobom zaključak kako su vjera i krštenje jedini put spasenja tek onda kada je navještaj dostatno prenesen. U tom slučaju ne povjerovati i Krista, a biti svjestan da je On jedini put spasenja značilo bi odbaciti spasenje. Uzevši u obzir činjenicu da je Krist apsolutni posrednik spasenja ne možemo iz dinamike spasenja izuzeti one koji Krista ne poznaju bez svoje krivnje. Pri tumačenju nužnosti vjere u Krista i sakramenta krštenja treba na ispravan način razlikovati one koji Krista svjesno odbacuju i one kojima Krist nije dostatno naviješten. Zaključak koji slijedi je taj je za one koji se nalaze u krilu Crkve, te poznaju Krista kao spasitelja, krštenje ima objektivnu spasenjsku ulogu. S druge strane za one koji Krista ne poznaju dostatno pitanje je subjektivne nužnosti krštenja za spasenje, što znači da je krštenje nužno ukoliko je shvaćeno na takav

⁷¹ Niko IKIĆ, *Teologija sakramenata...*, 158-159.

⁷² Ivan FUČEK, „Nužnost krštenja za spasenje“, 60., poziva se na: TERTULIJAN, *De Baptismo XIII 1-4*, 1321-1324., ne navodi izdavača niti godinu izdanja.

⁷³ Ivan FUČEK, „Nužnost krštenja za spasenje“, 59-60.

način. Ovo je pitanje usko vezano i uz temu učinaka krštenja. Naime, i crkvo tvorni i posvećujući učinak krštenja koliko god bili bitni načelno nisu isključivi uvjeti spasenja.⁷⁴

Jedan od dokaza da Crkva na krštenje nije gledala na isključiv način je taj da je već od prvih stoljeća kršćanstva Crkva priznavala i dva izvanredna oblika krštenja. To su „krštenje željom“ i „krštenje krvlju“. Doduše, iako krštenje krvlju - što znači podnijeti mučeničku smrt za Krista, podjeljuje opravdanje i spasenje ono ipak nema snagu kao i krštenje vodom jer ne donosi sve one učinke koje nosi krštenje u redovitim okolnostima. Kod krštenja krvlju izostavljeni su i sakramentalni pečat i pritelovljenje Crkvi, kao i mogućnost primanja ostalih sakramenata kojima prethodi krštenje.

Krštenje željom također ima milosni karakter, no ono podrazumijeva da se, bude li prilike, ipak primi krštenje vodom kako bi se s njime primili i svi ostali učinci. Svi ovi oblici krštenja jasno naznačuju da Crkva ne gleda na krštenje kao na isključivi put spasenja. Božja se spasenjska volja ne može ograničiti na jedan sakrament. Ono što se ipak može uočiti kao nužno za spasenje jest vjera u Krista, a tada i krštenje postaje obavezom.⁷⁵

3.3. Aktualnost sakramenta krštenja

Tema učinaka sakramenta krštenja već je temeljito razrađena i u teološkim krugovima opće poznata. Cilj ovoga rada je razmotriti koliko su krštenje i njegova važnost za osobni život svakog kršćanina prepoznati danas. Je li ono samo društveni običaj, ili pak znak pripadnosti zajednici koji zapravo i ne obvezuje u smislu postizanja spasenja, ili možda pak neka vrsta magijskog čina koji osobu oslobađa i štiti od moći Zloga? Za vjernike to je znak pripadnosti Kristu u Crkvi i na takav način znak povezanosti s Bogom koji obvezuje na kršćanski život u svijetu. S obzirom na današnju situaciju jedno od najaktualnijih pitanja je pitanje krštenja djece. Hrvatski teolog Pero Aračić, komentirajući istraživanja ove teme navodi neka od najčešćih mišljenja onih koji traže krštenje djeteta. Istraživanje je pokazalo da 51,7 % osoba traži krštenje za svoje dijete jer smatraju da se krštenjem postaje dijete Božje i članom Crkve. Ostali smatraju da dijete treba krstiti kako ga ne bi snašla neka bolest ili zlo (31, 5 %), da je krštenje djeteta važno zbog drugih sakramenata i crkvenih obreda (42, 4 %), ili pak da je krštenje važno kako se ne bi izdvajalo od ostalih čija se djeca krste (13, 2 %). Od ukupnoga postotka ostalo je

⁷⁴Niko IKIĆ, *Teologija sakramenata...*, 159-161.

⁷⁵Usp. Benedetto TESTA, *Sakramenti Crkve*, 161-163.

8,4 % onih koji smatraju kako bi djeca o krštenju trebala odlučiti samostalno kada odrastu. Ovo istraživanje pokazuje nam da čak 48,3 % onih koji primaju krštenje, te se nazivaju kršćanima, nemaju pravu sliku o krštenju, te mu ne pristupaju kako bi primili one učinke koji su ranije navedeni u radu. Kako ljudima približiti krštenje kao dar, a ne kao puku tradicionalnost? Kako bismo odgovorili na ovo pitanje potrebno je pogledati današnju sliku kršćanina i usporediti je sa izvornim kršćanstvom u kojemu je krštenje zadobilo svoj oblik i značenje.⁷⁶

Pismo Diognetu jedan je od najstarijih kršćanskih spisa upućen poganinu Diognetu kao apologija i tumačenje kršćanstva koje je u prvim stoljećima bilo nepoznato i djelovalo skriveno. Autor toga spisa ovako je opisao kršćanina onoga vremena:

„Kršćani se od ostalih ljudi ne razlikuju ni po kraju gdje borave, ni po govoru, ni po običajima. Naime, ne žive u vlastitim gradovima, niti se služe neobičnim govorom, niti provode osobit način života. Njihov nauk nije iznašao neakva umovanja ni nastojanja znatizeljnih ljudi niti oni, kao neki, prijanjaju uz nekakvo ljudsko učenje. Nego nastavajući grčke i barbarske gradove, kako je već koga zapalo, i prihvaćajući domaće običaje u odijevanju, u prehrani i ostalome, svjedoče divan i po općemu suglasju nevjerojatan način života. Žive u svojoj domovini, ali kao tuđinci; kao građanima sve im je zajedničko s ostalima, a sve podnose kao došljaci; svaka im je tuđina domovina, a svaka im je domovina tuđina. Žene se kao svi ostali i rađaju djecu, ali ne odbacuju čeda. Imaju zajednički stol, ali ne i postelju. U tijelu su, ali ne žive po tijelu. Žive na zemlji, a građani su neba. (...) Jednostavno rečeno: što je duša u tijelu, to su kršćani u svijetu.“⁷⁷

Ispunja li se ova zadaća u današnjim kršćanima, očituje se po jednom kriteriju, a taj je biti slika Kristova u svijetu. Kršćanin se razlikuje od svijeta po tome što po sjedinjenju s Kristom postaje sol zemlje i svjetlo svijeta.⁷⁸

Koliko je krštenje značajno za današnjeg čovjeka, a na prvom mjestu kršćanina, sagledat ćemo iz dvije perspektive. Prva je pitanje krštenja odraslih, a druga krštenje djece.

⁷⁶Usp. Ante MATELJAN, „Aktualnost sakramenta krštenja“, 25., poziva se na: Pero ARAČIĆ, *Radosna poruka krštenja. Susreti s roditeljima prije i poslije krštenja*, (Osijek: Đakovačko-osječka nadbiskupija, 2016.), 29.

⁷⁷*ČASOSLOV RIMSKOG OBREDA II* (Korizma, Sveto Vazmeno Trodnevlje, Vazmeno vrijeme), (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1997.), 613- 614., poziva se na *Poslanica Diognetu*, ali ne identificira izdavača i stranicu.

⁷⁸Usp. Ante MATELJAN, „Aktualnost sakramenta krštenja“, 25- 26.

3.3.1. *Pristup odraslih u kršćanstvo*

Hrvatska biskupska konferencija, u *Direktoriju za pastoral sakramenata u župnoj zajednici* daje upute za pripravu odraslih za krštenje. Te su upute usklađene sa liturgijskim i pravnim propisima opće Crkve. Rimski obrednik, *Red pristupa odraslih u kršćanstvo* iz 1972., ističe kako je krštenje sakrament u kojemu se očituje vjera po kojoj vjernici, prosvijetljeni milošću Duha Svetoga, odgovaraju Kristovu evanđelju, pritjelovljuju se Crkvi, te bivaju ugrađeni u prebivalište Božje u Duhu, u kraljevsko svećenstvo i sveti puk. Ovaj obrednik potiče i sve biskupske konferencije da imaju u vidu i vlastite običaje pri donošenju vlastitih propisa o krštenju odraslih osoba. Kako bi odrasla osoba bila pripuštena krštenju postoje mnogi elementi u kojima mora biti poučena. Tako se svaka Biskupska konferencija mora pobrinuti da osoba bude prikladno poučena u vjeri, bogoštovlju i kršćanskom životu, te tako pripremljena osoba uz sakrament krštenja može primiti i druga dva sakramenta kršćanske inicijacije-svetu potvrdu i euharistiju. Kršćanska inicijacija označava hod u vjeri”, i to nije skok do vjere nego hod koji se odvija korak po korak. Prvi je korak slušanje i prihvaćanje radosne vijesti (euangelion), potom slijedi kateheza ili pouka, te sakrament krštenja, potvrde i euharistije kao vrhunac. Taj se put može proći brže ili sporije, ali prvi je korak uvijek obraćenje kao plod ljudskog nastojanja i napose Božje milosti. U ovom hodu važnu ulogu ima i mjesna zajednica koja kao jedno tijelo molitvom i zajedništvom u bogoštovlju prati i podržava katekumene koji će jednoga dana postati udovi Crkve. Katekumenat se odvija u tri stupnja (razdoblja) i zato podrazumijeva duži vremenski period. Prvo je razdoblje predkatekumenat, odnosno prva evangelizacija i prvi doticaj sa kerigmom. Ova početna faza može trajati, ovisno o pojedincu, onoliko koliko osobi treba da prihvati i sačuva novo ozračje vjere. To vrijeme završava obredom primanja među katekumene u župi kojoj pripada. Potom slijedi drugo razdoblje- razdoblje katekumenata koje je obilježeno prilagođenom katehezom o vjerskim istinama i zapovijedima, te vježbanjem u kršćanskom životu i krepostima. Trajanje katekumenata redovito varira između jedne i tri godine, ovisno o okolnostima koje propitkuje i određuje biskupska konferencija pojedinoga područja. Kateheze koje se predaju u vrijeme katekumenata trebaju uključivati upoznavanje Svetoga pisma i vjerskih istina, te upućivati u kršćanski život molitve i konkretnog djelovanja u društvu i svijetu. Posljednje razdoblje redovito se događa u vrijeme korizme prije slavlja samih sakramenata i podrazumijeva vrijeme dubokoga pročišćavanja i prosvjetljenja. U ovom se periodu od katekumena traži da pred zajednicom očituje svoju vjeru koju će potom

potvrditi, na temelju života i djelovanja pojedine osobe, svojim iskazima oni koji su ga pratili na putu do primanja sakramenata. Nakon ispovijesti vjere, katekumen postaje izabranik, te može izabrati i novo ime. U zadnju korizmenu nedjelju predaje mu se svjedočanstvo vjere (Vjeronanje) i molitva Gospodnja (Oče naš). Na Veliku subotu može se obaviti ponavljanje vjeroispovijesti, obred Effata, te predkršno pomazanje. U svakom slučaju, ovako pravilno shvaćeno vrijeme pripreve za sakramente inicijacije isključuje bilo kakvo instrumentaliziranje katekumenata, kao i predkatekumenata. Tome naprotiv, uočljivo je kako bi Crkva u ovom procesu trebala aktivno i pažljivo pratiti svakog katekumena navlastito, te mu sukladno njegovom stanju, znanju i napretku prilagoditi sadržaj kao i ukupno vrijeme pripreve.

Podjeljivanje sakramenta inicijacije: krštenja, potvrde i euharistije, središnji je čin pristupa odraslih u kršćanstvo. Sva bi tri sakramenta bilo najbolje primiti u slavlju Vazmenoga bdijenja. Idealno bi bilo da tome slavlju predsjedava biskup, no ukoliko to nije moguće, biskup može nekoga i ovlastiti za podjelu sakramenata novokršćenicima. Obred krštenja koji slijedi u bitnim je odrednicama jednak kao i obrednik za krštenje djece. Ističe krštenje kao sakrament vjere i sklapanja novog saveza s Kristom što podrazumijeva odricanje od zabluda i prijanjanje uz pravoga Boga. Krštenik odmah poslije krštenja prima i sakrament potvrde ili krizme, čime se označuje jedinstvo i povezanost između poslanja Sina i izlivanja Duha Svetoga, te povezanost sakramenata kojima sve tri Božanske osobe dolazi krštenima. Nakon toga novokršćenici mogu u punini i cjelovitosti sudjelovati u euharistijskom slavlju na kojem mogu konačno doživjeti i vrhunac u prvom primanju svete pričesti. Kao posljednje razdoblje uvođenja u kršćansku vjeru slijedi vrijeme intenzivnog sudjelovanja u kršćanskom bogoštovlju, pogotovo u euharistiji, ali i u drugim oblicima pobožnosti kao i u različitim susretima vjernika. Ovo se razdoblje naziva vrijeme mistagogije i označava trajni put približavanja Kristu i sjedinjavanja sa njime preko Riječi Božje i sakramenata.⁷⁹

Ukratko je opisan put uvođenja odraslih u vjeru i u život Crkve. Ipak, i dalje se postavlja pitanje koliko je ovakav način pripreve uistinu zaživio u današnjim župama, ali pogotovo u mentalitetu današnjeg čovjeka.

Kao odgovor na ovo pitanje Crkva, posebno nakon Drugog vatikanskog sabora, prepoznaje sve veću potrebu nove evangelizacije i stavlja sve veći naglasak na

⁷⁹Usp. Ante MATELJAN, „Aktualnost sakramenta krštenja“, 32-34.

prepoznavanje i vrednovanje karizmi danih „da pridonose, na različite načine, izgrađivanju Crkve“.⁸⁰ Jedan od pokreta koji poseban naglasak stavlja na važnost prepoznavanja i življenja vlastitoga krštenja je i Neokatekumenski put. Samo ime neokatekumenat označava katekumenat koji se odvija nakon krštenja. To je put otkrivanja vrijednosti i važnosti vlastitoga krštenja za one koji su kršteni, ali nikada nisu otkrili bogatstvo koje taj sakrament u sebi sadrži. Osim otkrivanja vrijednosti vlastitoga krštenja za one koji su kršteni u mlađoj dobi, te nisu na prikladan način poučeni u vjeri, sveti papa Ivan Pavao II. ističe kako je neokatekumenski put i jedno od sredstava za inicijaciju odraslih koji se pripremaju na sakrament krštenja.⁸¹ Promicanje svjesnog življenja kršćanskog poziva poslije krštenja može u današnjim kršćanskim zajednicama obnoviti učinke zrelosti i produbljivanja koje se nekada ostvarivalo u vrijeme katekumenata ili pripreme za krštenje.⁸²

Kao i Neokatekumenski put tako i svi drugi pokreti unutar Crkve potiču rast u vjeri i prepoznavanju darova koje je Bog ostavio Crkvi po sakramentima, a činjenica da je u Crkvi prepoznata njihova važnost ukazuje na to da je nepoznavanje i ne vrednovanje krštenja i učinaka koje sa sobom nosi postalo sve češće u današnjoj Crkvi i svijetu.

3.3.2. *Smisao krštenja djece*

Crkva ima poslanje naviještanja radosne vijesti u ovome svijetu i privođenja svih ljudi k spasenju. To se poslanje ispunja u prvom redu po krštenju. To se poslanje krštenja u ime Oca i Sina i Duha svetoga odnosi na sve one čija je narav ranjena Istočnim grijehom. Budući da je ranjenost naravi upisana u svaki osobu od samoga rođenja, Crkva je, iako o tome nema mnogo Biblijskih izvještaja, od samih početaka kao i odraslima, tako i djeci, podjeljivala sakrament krsta. Spasenje se kao milosni dar Božji ponajviše očituje baš u praksi krštenja djece. U ovom poglavlju ukratko ćemo izložiti opravdanje danih tvrdnji.⁸³

Biblija ne svjedoči mnogo o krštenju djece. *Prva poslanica Korinćanima*, te *Djela apostolska* svjedoče o krštenju cijelih obitelji (1 Kor 1,16; Dj 16, 15-30; 18,8) što je vjerojatno podrazumijevalo i djecu. Ipak, dokaz za krštenje djece mogla bi biti poveznica

⁸⁰KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Juvenestic Ecclesia, Pismo biskupima Katoličke crkve o odnosu između hijerarhijskih i karizmatičkih darova za život i poslanje Crkve* (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2017.), 18.

⁸¹Usp. Mirjana ANĐIĆ, „Doprinos Neokatekumenskog puta poslanju župne zajednice“, *Bogoslovska smotra*, 88 (2018.) 3, 811–829, ovdje 813.

⁸²Usp. Mirjana ANĐIĆ, „Doprinos Neokatekumenskog puta poslanju župne zajednice“, 818.

⁸³Usp. Franz COURTH, *Sakramenti*, 133.

između židovskog obrezanja koje je potom, u kršćanstvu, zamijenjeno krštenjem. Obrezanje je u židovstvu vršeno na djeci kao znak pripadnosti Božjem narodu koji je, nakon što je Krist svijet otkupio od Istočnoga grijeha, proširen na sve krštenike.⁸⁴

Osim iz povezanosti sa židovskom tradicijom još neke dokaze o praksi krštavanja djece nalazimo i u svjedočanstvima prve Crkve. Tako Hipolit Rimski u svojim izvještajima o rimskoj tradiciji čak prednost u primanju krštenja daje djeci, nakon koje slijede muškarci, a tek potom žene. Također i iz nekih protivljenja toj tradiciji, kao što je Quint Tertulijan, može se zaključiti da je ona ipak postojala iako nije bila od svakoga prihvaćena.⁸⁵

Pitanje krštenja djece još je aktualnije danas nego li ranije, posebno ako krštenje sagledavamo poglavito u funkciji opraštanja istočnog grijeha, a pritjelovljenje Crkvi i postajanje djetetom Božjim promatramo kao dodatak tomu. Kršćanska antropologija ističe da je čovjek pozvan na božanski život objavljen u Kristovu uskrsnuću. Krštenje je, osim sakramenta, i čin objave jer se očituje Božja ljubav i dobrota prema njegovim stvorenjima. Roditelji svome djetetu, u pravilu, žele pružiti najbolje, odnosno vjeru označenu krštenjem. Time se dijete veže s Bogom na otajstven način, s Bogom koji je ljubav. To je onda i podržavanje djetetova života u ljubavi, u Bogu. Podržati život djeteta u ljubavi najviši je čin koji roditelj može učiniti za vlastito dijete jer samo živjeti u ljubavi znači istinski živjeti.

Ipak, ljudski je život od početka ugrožen time što se nasljedno prenosi spriječenost za ostvarenje punine života. Od te spriječenosti, koja svoj korijen ima u grijehu, čovjeka može osloboditi samo Isus Krist. Jasno je da je dužnost kršćanskih roditelja pomagati svome djetetu da po krštenju raste u vjeri, što nije laka zadaća. Pomagati djetetov rast u vjeri odnosi se na poučavanje, osobito vlastitim primjerom, u molitvi, u crkvenom bogoštovlju, te općenito u življenju života Crkve i aktivnoga sudjelovanja u zajednici. Katekizam Katoličke Crkve za mlade (YOUCAT), tumači kako se Crkva od davnih vremena drži prakse krštenja djece. To proizlazi iz jasnog uvjerenja prema kojem Bog prethodi našem obraćenju, jer je Bog taj koji je prethodio našoj odluci. Prema tome, krštenje je Božji nezasluzeni dar nama, njegovo bezuvjetno prihvaćanje nas. Krštenje djece zahtijeva jamstvo roditelja da će ga odgajati u vjeri. Iako je netko primio krštenje

⁸⁴Usp. Ivan FUČEK, „Nužnost krštenja za spasenje“, 69.

⁸⁵Usp. Niko IKIĆ, *Teologija sakramenata...*, 163.

kao dijete, da bi bilo plodonosno potrebno je biti odgajan u vjeri to jest svojim djelima potvrditi odluku koju su njegovi roditelji dali na krštenju. Da bi Crkva udijelila sakrament krštenja djetetu potrebno je da postoji nada da će mu roditelji prenijeti vjeru. U suprotnom krštenje će biti odgođeno. U slučaju smrtne opasnosti, dijete će biti kršteno i ako ne postoji jamstvo vjerskog odgoja od strane roditelja. Što se tiče mjesta krštenja djece, preporuka je nedjeljna misa u župi roditelja iako razne okolnosti mogu utjecati i na promjenu mjesta krštenja. U slučaju smrtne ili druge opasnosti po dijete, krštenje je moguće učiniti i izvan liturgijskih prostora.⁸⁶

Neke detaljnije smjernice po pitanju krštenja djece donijete su i na Drugoj sinodi Zagrebačke nadbiskupije. U radnom dokumentu, sinoda odgovara na neke od klasičnih prigovora koji se u današnjem svijetu suprotstavljaju krštenju djece.

Crkva je od samih početaka kroz praksu i tradiciju ispovijedala da djeci ne smije biti uskraćen sakrament krštenja. Naravno, bilo je kroz povijest različitih pokušaja osporavanja - bilo nužnosti bilo učinkovitosti krštenja djece. Mnogi prigovori prisutni su i danas.

Jedan od aktualnih prigovora je taj da se u vrijeme prvih kršćana nije podjeljivalo krštenje bez prethodnog navještaja, obraćenja i kao posljednji korak - ispovijedanja svoje vjere pred samo krštenje. Kako je moguće podijeliti krštenje djetetu koje još nema vjerski osjećaj? Na ovaj i slične prigovore odgovorila je Kongregacija za nauk vjere u dokumentu *Pastoralis actio*.⁸⁷ Ovaj je prigovor prisutan još od najranijih vremena Crkve. Quint Tertulijan prigovara praksi krštenja djece uz tvrdnju kako se jedna tako velika obaveza i odgovornost može povjeriti isključivo zreloj osobi. Budući da je krštenje, prema Tertulijanovoj tvrdnji, teško breme, ono se ne bi smjelo olako podjeljivati. Na osobit način ne djeci.⁸⁸ Navedeni prigovor Crkva odbija tvrdnjom da vjera Crkve nadomješta nedostatak vjere kod samoga djeteta, te se tako krštenje uistinu i ne podjeljuje bez potrebne vjere. Također, kao što je već spomenuto u dijelu ovog rada o teologiji apostola Pavla, po krštenju se dobiva vjera što znači da ono nipošto ne podrazumijeva unaprijed formiranu vjeru.

⁸⁶Usp. Ante MATELJAN, „Aktualnost sakramenta krštenja“, 34-36.

⁸⁷Usp. TAJNIŠTVO DRUGE SINODE ZAGREBAČKE NADBISKUPIJE, *Radni dokument druge sinode Zagrebačke Nadbiskupije* (Zagrebačka Nadbiskupija, Nadbiskupski duhovni stol, Zagreb, 2015.), (Dalje: *Radni dokument...*), 133- 134.,

⁸⁸Usp. Niko IKIĆ, *Teologija sakramenata...*, 163.

Drugi je prigovor taj da dijete ne može na pravi način spoznati i prihvatiti milost koja mu se daje po krštenju. Crkva na to odgovara da dijete, i prije nego što zadobije sposobnost rasuđivanja, ima sve predispozicije za postati dijete Božje jer je samim postojanjem već osoba u cijelosti, neovisno od sposobnosti spoznaje i rasuđivanja.⁸⁹ Ovdje također treba imati na umu da prednost pred potrebom rasuđivanja u otajstvu krštenja ima Božja inicijativa. Bog je svaku osobu već od samog začeca spremio za spasenje i primanje milosti, neovisno o odgovoru koji kasnije u slobodi može dati na pruženu milost. Također, ako vjerujemo da krštenje posreduje milost onda je potrebno tu milost od najranije dobi omogućiti kako bi dijete moglo postupno otkrivati vjeru, nadu i ljubav u krilu kršćanske zajednice.⁹⁰

Jedan od najčešćih prigovora na koji se danas nailazi je taj da se krštenjem djece u dobi kada još nemaju razvijenu punu svijest oduzima njihovo pravo slobodnog izbora, te da bi se djeci trebalo pustiti na slobodu da odaberu svoje vjersko usmjerenje kada odrastu. U ovom je slučaju potrebno naglasiti da je gotovo nemoguće osigurati slobodu u toj mjeri da bude neograničena i bezuvjetna. Naime, u svakom segmentu odgoja roditelji već poduzimaju korake neovisno o volji ili svijesti njihove djece. Kada to ne bi bilo tako, ne poduzeti ništa bez odobrenja vlastitoga djeteta značilo bi djetetu uskratiti sva ona dobra kojih još nije svjesnu u stupnju razvoja do kojega je dospjelo. Isto je tako i sa odgojem u vjeri. Ne odgajati djecu u vjeri i odgoditi pitanje vjere do odrasle dobi djeteta značilo bi uskratiti djetetu mnoga dobra koja vjera pruža. Konačno, živimo u društvu u kojemu sužive mnoge religije i reći da u takvome društvu dijete treba biti u mogućnosti samostalnog izbora, Crkva ne može prihvatiti. Nauk je Crkve da pluralistička načela nisu nikada bila na istoj razini sa normativnim ili zakonskim odredbama, te da tone mogu i ne smiju ni danas postati, jer bi bilo prejednostavno izgubiti se u spektru mogućnosti bez adekvatnog vodstva. Na kraju dokument zaključuje kako se djeca u svakom slučaju ne krste bez vjere pošto je u podjeljivanje sakramenta uključena i vjera Crkve kao i vjera roditelja. Vjera djeteta potom raste u onoj mjeri u kojoj ga roditelji upućuju na put spasenja koji je započeo po krštenju. Iako roditelji ne mogu zamijeniti osobnu vjeru svoga djeteta oni svakako imaju vrlo važnu ulogu u djetetovom rastu u vjeri.⁹¹

⁸⁹Usp. *Radni dokument...*, 133- 134.

⁹⁰Usp. Benedetto TESTA, *Sakramenti Crkve*, 106.

⁹¹Usp. *Radni dokument...*,133- 134.

Još jedan važan element kod krštenja djece je priprava roditelja. Ta bi se priprema trebala obaviti kroz par susreta koji za cilj imaju obnoviti znanje roditelja po pitanju nauka o sakramentima, obredu i značenju krštenja, te uputiti roditelje na njihove kršćanske dužnosti. Na tim susretima trebali bi biti prisutni i kumovi. Već sam obred krštenja pruža dovoljno materijala i poticaja za kvalitetne susrete s roditeljima i kumovima, a dobro je poslužiti se i drugim prikladnim tekstovima, pogotovo *Katekizmom Katoličke Crkve* i materijalima iz pastorala sakramenata. Prikladno je, gdje je moguće, da ti susreti budu grupni, to jest da sudjeluje više parova roditelja i više kumova zajedno. *Zakonik kanonskoga prava* iz 1983. godine, kao temeljni crkveno-pravni dokument, uređuje sve što je potrebno za valjano i dopušteno slavljenje ovoga sakramenta, kako u redovitim tako i u izvanrednim okolnostima. Pravni propisi su u suglasju s liturgijskim rubrikama, te sa samim unutarnjim smislom krštenja i kršćanskom roditeljskom odgovornošću, i kad se radi o krštenju djece, kao i o uvjetima za kumstvo i obvezama kumova. Na kraju se navodi obveza upisa krštenja u matice krštenih, sa svim potrebnim podacima za dokazivanje da je dotična osoba krštena. Redoviti je krstitelj najprije vlastiti župnik, te onaj tko je primio sakrament svetog reda, odnosno biskup, prezbiter (svećenik) i đakon. Dopušteno podjeljuje krštenje, ako je redoviti krstitelj zapriječen, katehist i onaj kojega je mjesni ordinarij ovlastio. U prijekoju potrebi (na primjer u bolnici) može krstiti svaki čovjek, s tim da je krštenje valjano ako krstitelj ima nakanu da čini ono što čini Crkva i stvarno izvrši sakramentalni znak uz riječi krštenja. Dakako da o tome vjernici trebaju biti poučeni.⁹²

⁹²Usp. Ante MATELJAN, „Aktualnost sakramenta krštenja“, 36-37.

ZAKLJUČAK

Tema učinaka sakramenta krštenja vrlo je zanimljiva i aktualna, kako od samih početaka Crkve, tako i danas. Kroz ovaj rad, osim povijesnog razvoja i razradbe, temeljna smjernica bili su učinci sakramenta krštenja. To su: crkvotvorni, posvećujući i iscjeljujući. Po crkvotvornom učinku svatko tko je kršten postaje članom šire zajednice, Crkve - Novog Naroda Božjega. Biti članom zajednice znači ne biti osuđen na lutanje nego biti vođen do konačnog i potpunog sjedinjenja sa Kristom. Posvećujući i iscjeljujući učinak imaju više osobni karakter. Po krštenju svaki pojedinac postaje egzistencijalno sjedinjen s Kristom, sa Njegovom mukom, smrću i konačno uskrsnućem. U tom sjedinjenju sa Kristom nema mjesta grijehu i zato se krštenjem briše svaki trag grijeha. Ono što ostaje to je ranjena ljudska narav i čovjekova sklonost grijehu i zato krštenje ne podrazumijeva završen put obraćenja nego postepeno otkrivanje bogatstva koje je sakriveno u Crkvi.

Krštenje je nužno za spasenje u onoj mjeri u kojoj je pojedinac upoznao bogatstvo koje se u njemu skriva. Ipak, Bog nije ograničio svoju spasenjsku volju samo na krštenje i zato Crkva naučava i o drugim načinima spasenja. Tako od samih početaka Crkve poznati su termini „krštenja željom“ i „krštenja krvlju“ koji oba mogu osobu privesti k spasenju. Također vjerujemo kako Gospodin ima posebne puteve do spasenja spremljene za one koji Ga uopće nisu upoznali ili barem ne još dostatno.

Ukoliko je krštenje obvezujuće u onoj mjeri u kojoj pojedinac poznaje Krista kako onda opravdati krštenje djece koja nemaju svijesti bilo o krštenju bilo o njegovoj važnosti? U ovom slučaju govorimo o nadomještanju potrebne vjere od strane Crkve i roditelja koji daju obećanje da će svoje dijete odgajati u vjeri.

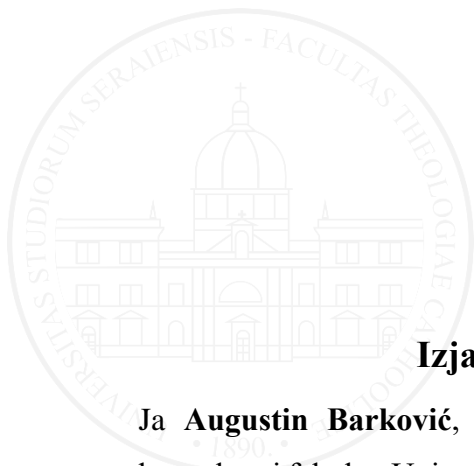
Sve ove teme opširnije su razrađene kroz ovu diplomsku radnju. Osim sa znanstvene strane ovaj rad pomogao mi je i u osobnoj duhovnosti. Lijepo je upoznati koje je bogatstvo Krist ostavio Crkvi u posjed. Ovaj rad neka bude poticaj svakome tko ga čita da može to bogatstvo cijiniti i pronositi onima najpotrebnijima.

Amen!

LITERATURA

- SV. AMBROZIJE: *Rasprava o otajstvima*, preuzeto iz: ČASOSLOV RIMSKOG OBREDA III (Vrijeme kroz godinu I – XVII), (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1984.)
- ANĐIĆ, Mirjana: „Doprinos Neokatekumenskog puta poslanju župne zajednice“, *Bogoslovska smotra*, 88 (2018.) 3, 811–829.
- SV. BAZILIJE: *O Duhu Svetom*, preuzeto iz: ČASOSLOV RIMSKOG OBREDA II (Korizma, Sveto Vazmeno Trodnevlje, Vazmeno vrijeme), (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1997.).
- COURTH, Franz: *Sakramenti: Priručnik za teološki studij i praksu* (Đakovo, 1997.).
- DRUGI VATIKANSKI KONCIL: *Dokumenti* (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1986.).
- DUFUR, Xavier Leon i sur.: *Rječnik biblijske teologije*, Mate KRIŽMAN (prev.), (Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1993.).
- FUČEK, Ivan: „Nužnost krštenja za spasenje“, *Bogoslovska smotra*, Vol. 48 No. 1-2, (1978.), 57-78.
- HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA: *Katekizam katoličke Crkve* (Zagreb, Glas koncila, 1994.).
- IKIĆ, Niko: *Teologija sakramenata: “Gorući grm“ sakramentalne milosti*, Priručnici 9 (Sarajevo: Katolički bogoslovni fakultet - Zagreb: Glas Koncila, 2012.).
- JURIŠIĆ, Mario: „Vidljivi znakovi posvećivanja. Propovijedi na temu: Sedam svetih sakramenata“, *Služba Božja*, Vol. 30, No.3, (1990.), 213-231.
- KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE: *Iuvenestic Ecclesia, Pismo biskupima Katoličke crkve o odnosu između hijerarhijskih i karizmatskih darova za život i poslanje Crkve* (Zagreb, Kršćanska Sadašnjost, 2017.).
- MATELJAN, Ante: „Aktualnost sakramenta krštenja“, *Služba Božja* 57 (2017.), br. 1, 24-40.
- MATELJAN, Ante: *Otajstvo susreta: temeljna sakramentologija*, Teološki priručnici- knj. 5 (Split: Crkva u svijetu, 2010.).

- MULER, Gerhard Ludwig: *Dogmatica catolica: Per lo studio e la prassi della teologia* (Milano: San Paolo, 1999.).
- NEOKATEKUMENSKI CENTAR RIM: *Neokatekumenski put-Statut* (Napoli, Chirico, 2008.).
- NEPOZNAT AUTOR: *Poslanica Diognetu*, preuzeto iz: *ČASOSLOV RIMSKOG OBREDA II* (Korizma, Sveto Vazmeno Trodnevlje, Vazmeno vrijeme), (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1997.).
- TAJNIŠTVO DRUGE SINODE ZAGREBAČKE NADBISKUPIJE: *Radni dokument druge sinode Zagrebačke Nadbiskupije* (Zagrebačka Nadbiskupija, Nadbiskupski duhovni stol, Zagreb, 2015.).
- TERTULIJAN, De Baptismo XIII 1-4.
- TESTA, Benedetto: *Sakramenti Crkve*, Tin ŠIPOŠ (prev.), Amateca 9 (Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 2009.).

Izjava o autentičnosti završnog rada

Ja **Augustin Barković**, broj indeksa (matični broj) 07/2018, upisan na Katolički bogoslovni fakultet Univerziteta u Sarajevu izjavljujem da sam autor cjelovitog konačnog teksta završnog rada pod naslovom:

Učinci krštenja i njihovo poimanje u današnjoj Crkvi i svijetu

te da taj tekst nije korišten i prijavljen kao završni rad na nekom drugom Sveučilištu.

Izjavljujem da u izradi završnog rada nisam prekršio Etički kodeks Univerziteta u Sarajevu, kao ni *Etički kodeks Katoličkog bogoslovnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu* (čl. 7, točka 6a), koje se tiču plagiranja, a koje su mi poznate.

Nadalje, svjestan kaznenih mjera predviđenih važećim zakonima, vlastitom odgovornošću, izjavljujem da dokument teksta koji se nalazi na CD-u, dostavljen zajedno s uvezanim završnim radom, u cijelosti odgovara samome tekstu završnog rada.

Izjavljujem da sam upoznat s predviđenim mjerama u slučaju plagiranja i lažne izjave.

potpis studenta